

## Προπτυχιακή Εργασία

### Χαλβαντζή Χριστίνα

#### Ανώτατο Ειδικό Δικαστήριο

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το θέμα και ο τρόπος ανάπτυξης του

Η παρούσα εργασία αποτελεί ένα εγχείρημα ανάπτυξης του θέματος με τίτλο "Το Ανώτατο Ειδικό Δικαστήριο" και κάλυψης των βασικών πτυχών του, δηλαδή, της οργάνωσης, της δικαιοδοσίας και της διαδικασίας ανάληψης της δικαιοδοσίας από τα μέλη του, ως ορίζει το άρθρο 100 του αναθεωρημένου (2001) Ελληνικού Συντάγματος. Σκοπός της εργασίας είναι η όσο, το δυνατόν καλύτερη κατανόηση του θεσμού του Α.Ε.Δ. και η ανάδειξη της μεγάλης Συνταγματικής του Σημασίας. Για συστηματικούς κυρίως λόγους καθώς και για να διευκολυνθεί η μελέτη της εργασίας από τον αναγνώστη θα ασχοληθούμε αρχικώς με την οργάνωση του ΑΕΔ και στην συνέχεια θα πραγματωθεί ανάπτυξη των δικαιοδοσιών και της διαδικασίας ανάληψης των τελευταίων από τα μέλη του. Επιπλέον για να εξασφαλισθεί όσο το δυνατόν η μεγαλύτερη πληρότητα ως προς την ανάπτυξη του συγκεκριμένου θέματος και ταυτόχρονα να δοθεί στον αναγνώστη η ευκαιρία διαμόρφωσης μιας σφαιρικής πολυδιάστατης άποψης για το θεσμό του ΑΕΔ, θα ασχοληθούμε με το ζήτημα του ελέγχου του συνταγματικού Δικαίου, τις πλημμέλειες, τη ρύθμιση των αρμοδιοτήτων του και θα ολοκληρώσουμε την εργασία τούτη υπογραμμίζοντας τη μεγάλη συνταγματική σημασία του Α.Ε.Δ. διότι ας μην ξεχνάμε πως αν ο θεσμός του ΑΕΔ κρίνεται ως συνταγματικά πολύτιμος αυτό σημαίνει κέρδος κατ' αρχήν και κατ' αρχάς για την Ελληνική Δημοκρατία.

#### ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΑΕΔ

Από το Σύνταγμα του 1911 αφ' ότου ιδρύθηκε Εκλογοδικείο του οποίου αρμοδιότητα ήταν η επίλυση των εκλογικών καθώς και των σχετικών με τα κωλύματα των βουλευτών διαφορών διαπιστώθηκε μια τάση "δικαστικοποίηση"<sup>1</sup>. Των προαναφερθέντων διαφορών η οποία κάθε άλλο παρά αμβλύνθηκε με τη λειτουργία του ιδιότυπου "διάδικου" συστήματος που είχε θεσπίσει το Σύνταγμα του 1952, σύμφωνα με το οποίο για παραβιάσεις που λάβαιναν χώρα πριν από την εκλογή, αρμόδιο να κρίνει τις σχετικές ενστάσεις ήταν το εκλογοδικείο ενώ για παραβιάσεις μετά την εκλογή, αρμόδια ήταν η βουλή. Ομόφωνη ήταν η επίκριση ήταν της αντιφατικότητας ενός συστήματος το οποίο μπορούσε να καταλήξει στην εκδίκαση πανομοιότυπων περιπτώσεων από διαφορετικά όργανα, εκ των οποίων μάλιστα μόνο το ένα, το εκλογοδικείο δηλαδή έκρινε με τη δύναμη του δεδικασμένου και μπορούσε να δημιουργήσει προηγούμενο ως προς την ερμηνευτική προσέγγιση του κανόνα δικαίου. Επίσης, ήταν και η βίαιη παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων από τις δικτατορίες, που έκανε πιο έντονη την ανάγκη για προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και ελευθεριών. Επικράτησε λοιπόν μετά την πτώση της δικτατορίας και ενώ είχαν σωρευτεί πολλά σοβαρά προβλήματα, η άποψη ότι ο πιο αντικειμενικός κριτής τέτοιου είδους προβλημάτων και εκλογικών διαφορών θα ήταν ένα δικαστήριο. Το Σύνταγμα της 9ης Ιουνίου 1975 μεσώ του άρθρου 100, εδαφίου 1ου πρόβλεψε τη σύσταση του Ανώτατου ειδικού Δικαστηρίου. Οι συντάκτες όμως του Συντάγματος του 1975 όντας επηρεασμένοι από τη ίδρυση επί Δικτατορίας Συνταγματικού

1.Βλ. Μποτόπουλο Κων/νο "Τα κωλύματα εκλογιμότητας των βουλευτών υπο το φως της νομολογίας του ΑΕΔ, Κέντρο Ευρωπαϊκού Συνταγματικού Δικαίου -Ιδρυμα Θεμιστοκλή και Δημητρίου Τσάτσου, Αθήνα -Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάκουλας, 1999, σ. 88-89

Δικαστηρίου και της δυσφήμισης του θεσμού αυτού ιδρύοντας το ΑΕΔ εκτός του ότι απέφυγαν την ονομασία του ως "Συνταγματικό Δικαστήριο" εξαίτιας της απαίσιης μνήμης της δικτατορίας, στέρησαν από το νέο καταστατικό χάρτη<sup>2</sup>, τις ισχυρές Συνταγματικές εγγυήσεις που παρείχαν τα Συνταγματικά δικαστήρια ανά την Ευρώπη (π.χ. Γερμανία, Ιταλία) σε ότι αφορά την τήρηση των διατάξεων του Συντάγματος γενικά και την κατοχύρωση των ατομικών δικαιωμάτων των πολιτών ειδικά. Στην αρμοδιότητα του ΑΕΔ υπάγονται όπως ορίζει το αρ. 100 του Συντάγματος η εκδίκαση ενστάσεων κατά του κύρους των βουλευτικών εκλογικών, ο έλεγχος του κύρους και των αποτελεσμάτων του δημοψηφίσματος, η κρίση σχετικά με το ασυμβίβαστο ή την έκπτωση των βουλευτών, η άρση των συγκρούσεων μεταξύ των Δικαστηρίων και των Διοικητικών Αρχών η μεταξύ του συμβουλίου της Επικρατείας και των τακτικών διοικητικών δικαστηρίων αφ' ενός και των αστικών και ποινικών δικαστηρίων αφ' έτερου ή, τέλος μεταξύ του ελεγκτικού συνεδρίου και των λοιπών δικαστηρίων καθώς και η άρση της αμφισβήτησης περί της ουσιαστικής αντισυνταγματικότητας ή την έννοια διατάξεων τυπικού νόμου, αν εκδόθηκαν γι αυτές αντίθετες αποφάσεις του Συμβουλίου της Επικρατείας, του Αρείου Πάγου ή του Ελεγκτικού συνεδρίου και τέλος η άρση της αμφισβήτησης για το χαρακτηρισμό κανόνων του διεθνούς δικαίου ως γενικά παραδεγμένων. Σκοπός της ίδρύσεως του ΑΕΔ είναι η ορθή απονομή της δικαιοσύνης αλλά και η εύρυθμη και ομαλή λειτουργία του κοινοβουλευτικού μας πολιτεύματος<sup>3</sup>.

2.Βλ. Χουβαρδά Γ. Το ΑΕΔ, Το Νο Β 1976, Σ. 1041 ΕΠ.

3.Βλ. Χιώλο, κ. Το κατ' άρθρο 100 του Συντάγματος ΑΕΔ, Το Νο Β Αρμενόπουλος 1992, σ. 1271

#### 1. Η ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΟΥ ΑΕΔ

##### α. Συγκρότηση

Το ΑΕΔ συγκροτείται από έντεκα μέλη. Αυτά είναι οι πρόεδροι του Συμβουλίου Επικρατείας, του Αρείου Πάγου του Ελεγκτικού συνεδρίου, τέσσερις Σύμβουλοι της Επικρατείας, τέσσερις Αρεοπαγίτες και ο Γραμματέας. Στις περιπτώσεις των εδαφών δ' και ε' της παρ. 1 του άρθρου 100 του συντάγματος εξετάζεται υποθέσει σχετική με την άρση σύγκρουσης καθηκόντων και την άρση αμφισβήτησης για τη συνταγματικότητα ή την έννοια νομοθετικής πράξης, τότε μετέχουν στην σύνθεση του ΑΕΔ και δύο τακτικοί καθηγητές νομικών μαθημάτων

των Νομικών Σχολών του Πανεπιστημίου της Χώρας 4.

Όλα τα μέλη του ΑΕΔ ορίζονται με ισάριθμους αναπληρωτές κάθε δύο χρόνια μέσω κλήρωσης. Πρόεδρος του ΑΕΔ ορίζεται ο αρχαιότερος από τους προέδρους του ΣΤΕ η του Α.Π.5.

Οι καθηγητές των πανεπιστημίων παρ' ότι μετέχουν στην σύνθεση του ΑΕΣ μόνο στις περιπτώσεις των εδ , δ' και ε' της παρ 1 του αρ. 100 του Σ, ωστόσο κάθε φορά που το ΑΕΔ συνέρχεται σε Συμβούλιο είναι συμμετέχοντες και εκείνοι.

Έδρα του ΑΕΔ είναι η Αθήνα. Σε ότι αφορά το κατάστημα και τον τόπο των συνεδριάσεων του, αυτά ορίζονται με απόφαση του ΥΠΟΥΡΓΟΥ δικαιοσύνης απόφαση που δημοσιεύεται στη εφημερίδα της κυβέρνησης

4.Βλ. Δάγτογλου, Διοικητική Δικονομία-Νομοθετικές Διατάξεις 4η Ενημερωτική έκδοση. Εκδόσεις Σάκουλας Αθήνα -Κομοτηνή 1996, σ 38/άρθρο 1 του ΚΑΕΔ

5.Σε περίπτωση που ο ένας από τους δύο απουσιάζει ή κωλύεται να προεδρεύσει τότε τον αναπληρώνει ο άλλος

β. Διαδικασία εκλογής των τακτικών και αναπληρωματικών μελών του ΑΕΔ

Το πρώτο δεκαήμερο του Δεκεμβρίου ανά δύο χρόνια ο υπουργός Δικαιοσύνης στέλνει στον πρόεδρο του Συμβουλίου της επικράτειας καταλόγους των εν ενεργεία συμβούλων της επικράτειας των Αρεοπαγίων και τακτικών καθηγητών των νομικών μαθημάτων των νομικών Σχολών των Πανεπιστημίων της χώρας, με σκοπό την ανάδειξη των μελών του ΑΕΔ. Το δεύτερο δεκαήμερο του Δεκεμβρίου ανά δύο χρόνια διενεργείται κλήρωση ενώπιον της ολομέλειας του ΣΤΕ, σε δημόσια συνεδρίαση με βάση τους προαναφερθέντες καταλόγους. Για την κλήρωση αυτή χρησιμοποιούνται ως κλήροι αδιαφανή σφαιρίδια ώστε να κατοχυρώνεται το αδιάβλητο της κλήρωσης. Η διαδικασία της κλήρωσης αποτελείται από δύο στάδια: Κατά το πρώτο στάδιο τοποθετούνται τα σφαιρίδια στις κληρωτίδες σε συνεδρίαση της Ολομελείας του ΣΤΕ αφού πρώτα επιδειχτούν σε όλα τα μέλη, τα ονόματα των Συμβούλων της Επικρατείας, των αρεοπαγίων και των καθηγητών των Πανεπιστημίων που περιέχονται στους καταλόγους κατά το δεύτερο στάδιο διενεργείται η κλήρωση σε δημόσια συνεδρίαση της ολομελείας του ΣΤΕ 7.Κατά την δημόσια συνεδρίαση 8, ο Πρόεδρος του ΣΤΕ εξάγει απ τις κληρωτίδες που περιέχονται τα ονόματα των συμβούλων της επικράτειας και των αρεοπαγίων οκτώ (8) κλήρους από κάθε μια. Μετά την εξαγωγή κάθε σφαιριδίου ο πρόεδρος εκφωνεί το όνομα

6.Δεν περιλαμβάνονται στους καταλόγους των καθηγητών εκείνοι που έχουν και την ιδιότητα του μέλους του ΣΤΕ η του ΑΠ

7.Οι νέες διατάξεις εφαρμόστηκαν για πρώτη φορά κατά την κλήρωση των μελών του ΑΕΔ για την διετία 1994-95, όταν ο προέδρευε ο πρόεδρος του ΣΤΕ Β. Μποτόπουλος

8.Βλ. Δαγτόγλου, Διοικητική Δικονομία -Νομοθετικές Διατάξεις 4η ενημερωτική έκδοση. Εκδόσεις Σάκουλας Αθήνα, Κομοτηνή 1996, σ. 38-39/άρθρο 2 του ΚΑΕΔ

του κληρωθέντος, το οποίο επιδεικνύει στα υπόλοιπα μέλη της ολομέλειας. Οι αναγραφόμενοι στους τέσσερις (4) πρώτους κλήρους που εξάγονται από κάθε κληρωτίδα αποτελούνται τακτικά μέλη του ΑΕΔ και οι επόμενοι τέσσερις (4) σύμφωνα με την σειρά εξαγωγής, τα αναπληρωματικά μέλη του. Στη συνέχεια ο πρόεδρος του ΣΤΕ εξάγει τέσσερις (4) κλήρους από την κληρωτίδα η οποία περιέχει τα ονόματα των καθηγητών των πανεπιστημίων και εκφωνεί κατά την εξαγωγή κάθε σφαιριδίου το όνομα του κληρωθέντος, το οποίο επιδεικνύει στα υπόλοιπα μέλη της ολομέλειας. Οι αναγραφόμενοι στους δύο (2) πρώτους από τους κλήρους αυτούς είναι τακτικά μέλη του ΑΕΔ κατά την άσκηση της δικαιοδοσίας τους όπως ορίζεται στα εδάφια δ' και ε' της παρ 1 του άρθρου 100 του Σ, ενώ οι αναγραφόμενοι στους επόμενους κλήρους είναι αναπληρωματικά μέλη σύμφωνα με τη σειρά εξαγωγής. Για τα δυο στάδια της κλήρωσης συντάσσεται πρακτικό που διαβιβάζεται στο Υπουργείο Δικαιοσύνης.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗ: Για τη συγκρότηση του ΑΕΔ, για κάθε διετία που ξεκινά εκδίδεται απόφαση του Υπουργείου Δικαιοσύνης η οποία περιλαμβάνει τα ονόματα των κληρωθέντων τακτικών και αναπληρωματικών μελών, απόφαση που δημοσιεύεται στην εφημερίδα της Κυβέρνησης και ανακοινώνεται σ' εκείνους που έχουν κληρωθεί, όπως και στους Προέδρους του ΣΤΕ, του Α.Π. του Ε.Σ. καθώς και στον Κοσμήτορα των Νομικών Σχολών στις οποίες ανήκουν οι κληρωθέντες καθηγητές.

γ. Περιπτώσεις απουσίας των τακτικών και αναπληρωματικών μελών του ΑΕΔ.

Στην περίπτωση έλλειψης απουσίας, κωλύματος ή εξαίρεσης, τους Προέδρους του ΣΤΕ, του Α.Π. και του Ε.Σ. οι οποίοι φέρουν την ιδιότητα των μελών του ΑΕΔ αναπληρώνουν αντιστοίχως οι Αντιπρόεδροι των προαναφερθέντων δικαστηρίων, σύμφωνα με τη σειρά αρχαιότητας ενώ τα τακτικά μέλη αναπληρώνονται από τα αναπληρωματικά τα οποία καλούνται σύμφωνα με τη σειρά εξαγωγής τους από την κληρωτίδα. Στην περίπτωση αποχώρησης ή θανάτου ενός τακτικού ή αναπληρωματικού μέλους διεξάγεται νέα κλήρωση με σκοπό την αντικατάσταση του μέλους αυτού, σύμφωνα πάντοτε με τη διαδικασία εκλογής των τακτικών και αναπληρωματικών μελών του ΑΕΔ9.

δ. Επικουρία των μελών του ΑΕΔ

Το άρθρο 3 του Ν 345/1976 προβλέπει και επικουρικό προσωπικό του ΑΕΔ. Στην αρχή κάθε διετίας, ο πρόεδρος του ΑΕΔ προτείνει στον Υπουργό Δικαιοσύνης τον αριθμό των δικαστικών λειτουργών και υφηγητών των νομικών μαθημάτων της Νομικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών, που είναι αναγκαίοι για την Επικουρία των μελών του ΑΕΔ.

9. Μέχρι την ανάδειξη των νέων μελών του ΑΕΔ, το τελευταίο νομίμως συγκροτείται από τα υπόλοιπα μέλη του.

Οι προαναφερθέντες ορίζονται με απόφαση του Υπουργού Δικαιοσύνης, η οποία δημοσιεύεται στην εφημερίδα της Κυβέρνησης μετά από απόφαση του οικείου Ανωτάτου Δικαστικού Συμβουλίου σε ότι αφορά τους δικαστικούς λειτουργούς και μετά την υποβολή πρότασης της Νομικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών σε ο,τι αφορά τους υφηγητές.

Οι δικαστικοί λειτουργοί και υφηγητές επικουρούν τα μέλη του ΑΕΔ στην προπαρασκευή των υποθέσεων των

προκειμένων για συζήτηση<sup>10</sup>.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗ: Για την ομαλή λειτουργία του ΑΕΔ, ο Πρόεδρος αυτού με απόφαση του αναθέτει την επιμέλεια και το συντονισμό των προπαρασκευαστικών εργασιών σ' έναν απ' τους δικαστικούς λειτουργούς ο οποίος μπορεί να απαλλαγεί ολοκληρωτικώς ή μερικώς απ' τα κύρια καθήκοντα του, μετά από απόφαση του οικείου Ανωτάτου Δικαστικού Συμβουλίου.

ε. Ο Γραμματέας και το βοηθητικό προσωπικό του ΑΕΔ

Στο ΑΕΔ τοποθετούνται με απόσπαση από τη Γραμματεία των Πολιτικών Δικαστηρίων και Εισαγγελικών, σύμφωνα με τις ισχύουσες

Διατάξεις: α) Ως γραμματέας του ΑΕΔ, δικαστικός υπάλληλος που φέρει

10. Σύμφωνα με όσα ορίζει ο Κανονισμός του ΑΕΔ, ασκούν το έργο αυτό παράλληλα με τα κύρια καθήκοντα τους.

βαθμό γραμματέως εφετών Α' και Β' τάξεως και β) ως βοηθητικό προσωπικό γραμματέως (10) το ανώτερο δικαστικό υπάλληλο που φέρουν βαθμό γραμματέως Πρωτοδικών Β' τάξεως.

α) Με το αρθρ. 39 παρ. 1 του Ν. 2190/1994 ορίζεται: "Γραμματέας του Ειδικού Δικαστηρίου είναι ο Γραμματέας<sup>11</sup> του ανώτατου Δικαστηρίου, του οποίου ο Πρόεδρος προεδρεύει, σύμφωνα με την παρ. 2 του αρ. 100 του Σ, στο Ειδικό Δικαστήριο.

β) Σύμφωνα με το αρ. 39 παρ. 1 του Ν. 2190/1994 "Το βοηθητικό προσωπικό της Γραμματείας του Ειδικού Δικαστηρίου αποτελείται από δέκα (10) το ανώτερο δικαστικούς υπάλληλους των διοικητικών ή των πολιτικών και ποινικών δικαστηρίων τοποθετείται με απόσπαση ύστερα από απόφαση του πενταμελούς δικαστικού (υπηρεσιακού) συμβουλίου του οικείου ανώτατου δικαστηρίου μετά από ερώτημα του Υπουργού Δικαιοσύνης<sup>12</sup>.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ<sup>13</sup>:

1. Για την αντιμετώπιση έκτακτων αναγκών είναι δυνατόν, με απόφαση του Υπουργού Δικαιοσύνης, η οποία εκδίδεται με πρόταση του Προέδρου του ΑΕΔ, να αυξηθεί ο αριθμός των προαναφερθέντων αποσπώμενων.

11. αυτοδικαίως

12. Η διάταξη της παρ.2 του ίδιου άρθρου του νόμου αυτού ορίζει ότι οι δικαστικοί υπάλληλοι, οι οποίοι κατά τη δημοσίευση του υπηρετούν στη Γραμματεία του Δικαστηρίου ως Βοηθητικό Προσωπικό "εξακολουθούν να ασκούν τα καθήκοντά τους έως ότου ανακληθεί η απόσπασή τους κατά τη διαδικασία της προηγούμενης παραγράφου".

13. Για τις παρατηρήσεις 1,2,3 βλ. Δαγτόγλου Διοικητική Δικονομία, Νομοθετικές Διατάξεις – 4ης Ενημερωτική Έκδοση. Εκδόσεις Σάκουλας, Αθήνα – Κομοτηνή 1996, σελ. 40.

2. Η προαναφερθείσα απόσπαση δεν περιορίζεται χρονικά. Επιπλέον είναι δυνατόν να ανακληθεί κατά τη διαδικασία με την οποία έγινε, οποιαδήποτε στιγμή, αν αυτό είναι αναγκαίο για υπηρεσιακούς λόγους. Η απόσπαση των επιπλέον μελών (παρατήρηση 1) λήγει μετά την παρέλευση της έκτακτης ανάγκης για την οποία έγινε.

3. Ο δικαστικός λειτουργός σε περίπτωση πλήρους απαλλαγής του απ' τα κύρια καθήκοντα του, όπως προαναφέρεται στην ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗ της Επικουρίας των μελών του ΑΕΔ καθώς και οι αποσπώμενοι δικαστικοί λειτουργοί, διατηρούν όλα τα δικαιώματα που απορρέουν απ' την οργανική τους θέση, κατά τον χρόνο της απόσπασής που λογίζεται ότι έχει διανυθεί από αυτούς στην οργανική τους θέση.

4. Λαμβάνοντας υπόψη το γεγονός πως τα μέλη που απαρτίζουν το βοηθητικό προσωπικό της γραμματείας του ΑΕΔ είναι ήδη εργαζόμενοι σε διοικητικά, πολιτικά και ποινικά δικαστήρια και συν τοις άλλοις διατηρούν όλα τα δικαιώματα που απορρέουν απ' την οργανική τους θέση, ταυτόχρονα με την άσκηση των καθηκόντων τους ως μέλη του βοηθητικού προσωπικού άσκησης των καθηκόντων τους αυτών έως ότου ανακληθεί η παρ. του άρθρου 4 του ΚΑΕΔ με το αρθρ. 39 παρ. 1 του Ν. 2190.1994 με σκοπό τη βελτίωση της, ωστόσο οι νέες διατάξεις διατήρησαν την ανεπιτυχή αρχική ρύθμιση του κώδικα, μη προβλέποντας μόνιμο προσωπικό της Γραμματείας του Δικαστηρίου<sup>14</sup>.

14. Βλ. Ραΐκου, Δικονομικών Εκλογικών Δίκαιου, εκδ. 11η, 1982, σελ. 65 επ.

στ. Το είδος των δραστηριοτήτων που καθορίζει Εσωτερικός Κανονισμός του ΑΕΔ.

Ο εσωτερικός Κανονισμός του ΑΕΔ<sup>15</sup>, ο οποίος συντάσσεται από το ΑΕΔ, μετά από σύγκλιση συμβουλίου καθορίζει:

α) Τη διάρθρωση, την οργάνωση και τη λειτουργία των υπηρεσιών του ΑΕΔ.

β) Τα θέματα τα συναφή με τις ημέρες και τις ώρες των συνεδριάσεων του ΑΕΔ καθώς και με τον ορισμό έκτακτων δικασίμων.

γ) Τον χρόνο εργασίας του βοηθητικού προσωπικού καθώς και κάθε αναγκαία λεπτομέρεια σχετική με τη λειτουργία των υπηρεσιών του ΑΕΔ.

15. Ο εσωτερικός Κανονισμός του ΑΕΔ αφού συνταχθεί απ' το ΑΕΔ, δημοσιεύεται στην εφημερίδα της Κυβέρνησης.

## 2. ΔΙΚΑΙΟΔΟΣΙΑ ΑΕΔ ΚΑΙ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΑΝΑΛΗΨΗΣ ΤΗΣ ΑΠΟ ΤΑ ΜΕΛΗ ΤΟΥ ΑΕΔ

2Α1. Ένσταση κατά του κύρους των Βουλευτικών Εκλογών.

2Α1α. Γενικά

Την αρμοδιότητα του ελέγχου του κύρους των βουλευτικών εκλογών αναθέτει στα ΑΕΔ το Σύνταγμα με τις διατάξεις των άρθρων 58 και 100 παρ.1 στοιχ.α. Σύμφωνα με το αρθρ. 58 "Ο έλεγχος και η εκδίκαση των βουλευτικών εκλογών, κατά του κύρους των οποίων ασκούνται ενστάσεις που αναφέρονται είτε σε εκλογικές παραβάσεις σχετικές με την ενέργεια εκλογών είτε σε έλλειψη των νομίμων προσόντων ανατίθεται στο Ανώτατο Ειδικό Δικαστήριο του άρθρου 100". Η παρ. 1 στοιχ. α του αρθρ. 100 παραπέμπει στο αρθρ. 58 με την εξής φράση "Συνίσταται Ανώτατο Ειδικό Δικαστήριο στο οποίο υπάγονται α) η εκδίκαση ενστάσεων κατά το άρθρο 58". Στο παρελθόν τα Συντάγματα που ίσχυσαν από το 1911 ως το 1975 ανέθεταν τον έλεγχο του κύρους των βουλευτικών εκλογών σ' ένα Ειδικό Δικαστήριο που αποκλήθηκε "Εκλογοδικείο". Το σημερινό ορισμένο από το αρ. 100 του Συντάγματος ΑΕΔ εκτός του ελέγχου του κύρους των βουλευτικών εκλογών έχει και άλλα καθήκοντα των οποίων έκθεση και ανάλυση θα γίνει στη συνέχεια/

Το Σύνταγμα αναθέτει στο ΑΕΔ την κρίση των αμφισβητούμενων εκλογών από κάθε άποψη<sup>16</sup>. Ελέγχει δηλαδή την εκδίκαση ενστάσεων σχετικών με τις εκλογικές παραβάσεις όσο και σχετικών με την έλλειψη των προσόντων της εκλογιμότητας.

16. Βλ. Ραϊκος – Εισαγωγή, Οργανωτικό Μέρος, Τεύχος Α Αθήνα- Κομοτηνή: Αντ.Ν. Σάκκουλας 1989, σε. 378 επ.

Συμπεραίνουμε, λοιπόν, πως το ΑΕΔ είναι αποκλειστικά αρμόδιο για την κρίση οποιουδήποτε ζητήματος που αφορά τη σύνθεση της Βουλής, δηλαδή την απόκτηση καθώς και την απώλεια του Βουλευτικού Αξιώματος. Οι διατάξεις οι σχετικές με τον έλεγχο του κύρους των Βουλευτικών Εκλογών περιλαμβάνονται στο τέταρτο κεφάλαιο του κώδικα, που έχει τον τίτλο "Ενστάσεις κατά του κύρους των βουλευτικών εκλογών"<sup>17</sup>.

2Α1β. Η έκταση της Εκλογικής Αρμοδιότητας του ΑΕΔ

Υπάγονται στην αρμοδιότητα του ΑΕΔ όλες οι εκλογικές παραβάσεις οι οποίες συντελούνται από την προκήρυξη των εκλογών μέχρι και την ανακήρυξη των εκλεγέντων<sup>18</sup>. Επίσης πρέπει να τονισθεί ότι το κύρος των κανονιστικών πράξεων της Διοικήσεως, που αφορούν την προπαρασκευαστική και τη διεξαγωγή των εκλογών μπορεί να κρίνεται τόσο κυρίως από το ΣΤΕ και παρεμπιπτόντως από το ΑΕΔ, εφόσον δεν υπάρχει δεδικασμένο από προηγούμενη απόφαση του ΣΤΕ<sup>19</sup>.

17. Για τα θέματα που δε ρυθμίζονται από τις γενικές ή ειδικές διατάξεις του κώδικα εφαρμόζονται ανάλογα οι σχετικές διατάξεις του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας.

18. Στην άποψη αυτή κατέληξε αρχικά η νομολογία του "Εκλογοδικείου" και υιοθέτησε στη συνέχεια και η νομολογία του ΑΕΔ.

19. Βλ. Ραϊκος – Εισαγωγή, Οργανωτικό Μέρος, Τεύχος Α' Αθήνα-Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάκκουλας 1989, σελ. 380 επ.

2Α1γ. Η άσκηση και οι προϋποθέσεις του παραδεκτού της ένστασης κατά του κύρους της βουλευτικής εκλογής.

### • Άσκηση της Ένστασης

Ο παραδοσιακός όρος "ένσταση" αντικαταστάθηκε από τον Κώδικα περι τού ΑΕΔ με τον όρο αίτηση η οποία αποτελεί το μοναδικό ένδικο μέσο που μπορεί να ασκείται ενώπιον του ΑΕΔ. Πιο συγκεκριμένα ο Κώδικας ορίζει ότι το ΑΕΔ ενεργεί α) Κατόπιν αιτήσεως ή β) κατόπιν περιελεύσεως σ' αυτό παραπεμπτικής απόφασης άλλου δικαστηρίου<sup>20</sup>.

### • Οι προϋποθέσεις του παραδεκτού της ένστασης (αίτησης)<sup>21</sup>

Οι προϋποθέσεις αυτές είναι τέσσερις (4)

α) η εγκυρότητα του δικογράφου της αίτησης

β) η νομιμοποίηση του αιτούντος

γ) η νομότυπη υποβολή της αίτησης

δ) η εμπρόθεσμη άσκηση αυτής

α) Το δικόγραφο της αίτησης πρέπει να περιέχει: τα στοιχεία της ταυτότητας του αιτούντος και των λοιπών γνωστών σ' αυτόν διαδίκων. ακριβή περιγραφή της υπόθεσης και σαφή έκθεση των γεγονότων που θεμελιώνουν κατά το δίκαιο τη σχέση και δικαιολογούν τη νομιμοποίηση του αιτούντος την υπογραφή του αιτούντος ή του πληρεξουσίου δικηγόρου του έναν τουλάχιστον

20. ΑΕΔ ν. 345/1976, αρθρ. 7, σελ. 41.

21. Βλ. Ραϊκος – Εισαγωγή, Οργανωτικό Μέρος, Τεύχος Α, Αθήνα – Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάκκουλας, 1989, σ. 384-387, άρθρ. 9 παρ. 1 και 24 παρ. 2 ΚΑΕΔ/ αρθρ. 25. παρ. 1 και 3 ΚΑΕΔ .

ειδικό και ορισμένο λόγο ακυρώσεως της προσβαλλόμενης εκλογής και ένα ορισμένο αίτημα περί της ολικής ή μερικής ακυρώσεως της εκλογής αυτής.

β) Ένσταση κατά του κύριου βουλευτικής εκλογής σε ορισμένη εκλογική περιφέρεια έχει το δικαίωμα ν' ασκήσει για οποιοδήποτε λόγο καθένας που ανακηρύχτηκε υποψήφιος κατ' αυτή την εκλογή στην ίδια εκλογική περιφέρεια, αλλά δεν έχει ανακηρυχθεί βουλευτής, καθώς επίσης και κάθε εκλογέας γραμμένος στους εκλογικούς καταλόγους της ίδιας εκλογικής περιφέρειας.

γ) Η αίτηση ασκείται με δύο τρόπους και, συγκεκριμένα, είτε με τη κατάθεσή της στο Γραμματέα του Δικαστηρίου είτε με την επίδοσή της με δικαστικό επιμελητή στον εισαγγελέα του δικαστηρίου που εξέδωσε την προσβαλλόμενη απόφαση και ο νόμιμος αυτός τρόπος άσκησης της αίτησης είναι, κατά την ορθή νομολογία του Εκλογοδικείου και του Ανώτατου Ειδικού Δικαστηρίου, αποκλειστικός και δεν μπορεί ν' αναπληρωθεί με οποιονδήποτε άλλο τρόπο και ιδίως με την κατάθεσή της σε οποιαδήποτε άλλη αρχή. Η αίτηση που δεν ασκήθηκε νομότυπα είναι όμως παραδεκτή σε περίπτωση που η μη νομότυπη άσκηση της οφείλεται σε λόγους ανώτερης βίας, π.χ. στην απεργία των δικαστικών υπαλλήλων και των δικαστικών επιμελητών. Με τον ίδιο τρόπο ασκούνται και οι πρόσθετοι λόγοι. δ) Η αίτηση ασκείται μέσα σε δέκα ημέρες από τη δημοσίευση της προσβαλλόμενης απόφασης ανακυρώσεως βουλευτών ή αναπληρωματικών. Στην περίπτωση εφαρμογής αναλογικού εκλογικού συστήματος που προβλέπει περισσότερες κατανομές εδρών, όπως είναι το ισχύον εκλογικό σύστημα, η προθεσμία άσκησης αιτήσεως κατά της ανακήρυξης για οποιαδήποτε κατανομή αρχίζει από τη δημοσίευση της απόφασης περί ανακυρώσεως, με την οποία συμπληρώνεται ο συνολικός αριθμός των βουλευτικών εδρών της εκλογικής περιφέρειας.

## 2B1. Η ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ

### 2B1a. Η προδικασία

#### Γενικά

Ο Γραμματέας του ΑΕΔ υποβάλλει χωρίς, να καθυστερήσει κάθε αίτηση που κατατίθεται ή περιέχεται στη Γραμματεία του ΑΕΔ, στον Πρόεδρο αυτού, ο οποίος ορίζει μέλος του Δικαστηρίου ως εισηγητή, τον επίκουρό του, δικαστικό Λειτουργό ή Υφηγητή και τη δικάσιμο με πράξη του που σημειώνεται κάτω από την αίτηση<sup>22</sup>. Ο αιτών και οι λοιποί διάδικοι λαμβάνουν αντίγραφο της αίτησης μαζί με την πράξη του προέδρου, με την επιμέλεια της Γραμματείας του Δικαστηρίου είκοσι μέρες πριν τη δικάσιμο<sup>23</sup>.

Η προδικασία ενώπιον του εισηγητή της Υπόθεσης 22

Σύμφωνα με το άρθρ. 11 παρ. 1 του ΚΑΕΔ ο εισηγητής φροντίζει για την ενέργεια κοινοποιήσεων που παραλείφθηκαν καθώς και για τη συγκέντρωση των απαραίτητων στοιχείων για τη διάγνωση

23. Βλ. Δαγτόγλου, Διοικητική Δικονομία, Νομοθετικές Διατάξεις, 4η ενημερωτική Έκδοση, Εκδόσεις Σάκκουλας Αθήνα – Κομοτηνή 1996, σελ. 42/ άρθρ. 10 παρ. 1 ΚΑΕΔ.

24. άρθρ. 10 παρ. 2 ΚΑΕΔ.

25. Βλ. Ραϊκός – Εισαγωγή, Οργανωτικό Μέρος, Τεύχος Α, Αθήνα – Κομοτηνή Αντ. Ν. Σάκκουλας 1989, σελ. 389 επ.

της υπόθεσης. Είναι αναγκαίο να υπογραμμισθεί, σύμφωνα πάντα με το άρθρ. 29 παρ. 1 του ΚΑΕΔ ότι αν η ακύρωση της ανακήρυξης βουλευτών ή αναπληρωματικών σε ορισμένη εκλογική περιφέρεια, η οποία επιδιώκεται με την αίτηση μπορεί να έχει έννομες συνέπειες και για την ανακήρυξη άλλων βουλευτών ή αναπληρωματικών, ο εισηγητής έχει υποχρέωση να κοινοποιήσει αντίγραφο της αίτησης μαζί με την πράξη που ορίζει τη δικάσιμο σ' αυτούς είκοσι μέρες πριν από τη συζήτηση.

Οι διάδικοι εναντίου των οποίων στρέφεται η αίτηση έχουν το δικαίωμα να καταθέσουν στη Γραμματεία του ΑΕΔ δέκα τουλάχιστον μέρες πριν από τη συζήτηση τις αντενστάσεις τους και να επικαλεστούν οποιοδήποτε πραγματικό γεγονός (άρθρ. 28 ΚΑΕΔ). Με τον όρο "αντένσταση" ο οποίος χρησιμοποιείται στη διάταξη εννοούνται όλα τα μέσα άμυνας του διαδίκου εναντίον του οποίου έχει υποβληθεί ένσταση. Μπορεί, δηλαδή να σημαίνει την άρνηση της ένστασης, δηλαδή την απλή αντίκρουση των ισχυρισμών του αιτούντος όσο και την αντένσταση με την κύρια ή στενή έννοια, δηλαδή την προβολή αυτοτελών ισχυρισμών.

Για παράδειγμα, ο διάδικος κατά του οποίου στρέφεται η ένσταση θέλοντας να αποκρούσει την αίτηση, η οποία στηρίζεται στην ακυρότητα ορισμένων σταυρών της προτιμήσεώς του, έχει τη δυνατότητα με το δικόγραφο της ένστασης αφενός να περιοριστεί στην απλή αντίκρουση του ισχυρισμού αυτού του αιτούντος, υποστηρίζοντας την εγκυρότητα των προσβαλλόμενων σταυρών προτιμήσεως (άρνηση της αίτησης) αφετέρου να επικαλεστεί την ακυρότητα ορισμένων σταυρών προτιμήσεως του αιτούντος ζητώντας το μη συνυπολογισμό τους υπέρ αυτού (αντένσταση με την κύρια ή στενή έννοια).

Οι διάδικοι θα πρέπει σύμφωνα με το άρθρ. 30 παρ. 1 και του 3 κώδικα περί του Δικαστηρίου να προσκομίσουν στον εισηγητή επτά ημέρες πριν απ' τη συζήτηση όλα τα αποδεικτικά στοιχεία των ισχυρισμών τους και ότι η εμπρόθεσμη υποβολή τους τα καθιστά απαραίτητα<sup>25</sup>. Εξάλλου, σύμφωνα με το άρθρ. 30 παρ. 2 του ΚΑΕΔ ο εισηγητής έχει ευρεία διακριτική ευχέρεια κατά τη διαπίστωση της αλήθειας των πραγματικών γεγονότων, αφού έχει τη δυνατότητα ακόμη και κατ' απόκλιση από τις διατάξεις σχετικές με την απόδειξη, να διατάξει οτιδήποτε είναι απαραίτητο για την εξακρίβωση της αλήθειας των πραγματικών γεγονότων.

#### ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗ

Ο αιτών έχει το δικαίωμα να αντικρούσει γραπτώς τις αντενστάσεις που υποβλήθηκαν επτά (7) τουλάχιστον ημέρες πριν απ' την συζήτηση.

Η έκθεση του εισηγητή

Μετά την πάροδο των προθεσμιών προβολής των ισχυρισμών των διαδίκων και προσαγωγής των αποδεικτικών μέσων, ο εισηγητής συντάσσει έκθεση σχετική με το πραγματικό και νομικό μέρος της υπόθεσης<sup>26</sup>. Η αίτηση κατατίθεται στη Γραμματεία του ΑΕΔ πέντε (5) ημέρες πριν απ' τη συζήτηση και οι διάδικοι μπορούν να λάβουν γνώση αυτής. \_\_\_\_\_

25. Η εκπρόθεσμη υποβολή των αποδεικτικών μέσων δε συνεπάγεται το απαράδεκτο αυτών, όταν αυτή οφείλεται σε λόγο ανώτερης βίας. Βλ. Ραϊκού, Δικονομικών Εκλογικών Δίκαιον, σε. 167 επ.  
26. αρθρ. 11 παρ. 1 ΚΑΕΔ.

Αν η αίτηση δεν κατατεθεί εμπρόθεσμα υφίσταται λόγος υποβολής της συζήτησης μετά από αίτηση των διαδίκων<sup>27</sup>.

Η κατάθεση υπομνημάτων

Οι διάδικοι μπορούν να υποβάλλουν στο Δικαστήριο υπομνήματα τρεις (3) τουλάχιστον ημέρες πριν απ' τη συζήτηση<sup>28</sup>.

2B1β. Η Διαδικασία στο Αρκοατήριο<sup>29</sup>

Γενικά

Η συζήτηση αρχίζει με την ανάγνωση της έκθεσης του εισηγητή από τον ίδιο<sup>30</sup>. Το Δικαστήριο μπορεί αυτεπαγγέλτως ή μετά από αίτηση ενός διαδίκου να διατάσσει την ένωση και τη συνεκδίκαση περισσότερων αιτήσεων ανάμεσα στους ίδιους ή διαφορετικούς διαδίκους, αν κατά την κρίση του διευκολύνεται ή επιταχύνεται η διεξαγωγή της δίκης ή επέρχεται μείωση των εξόδων<sup>31</sup>.

Η εκλογική δίκη είναι αυτοτελής και ανεξάρτητη από κάθε άλλη (πολιτική, ποινική και διοικητική). Το ΑΕΔ μπορεί να κρίνει παρεμπιπτόντως κάθε ζήτημα που αφορά το κύρος της προσβαλλόμενης εκλογής και υπάγεται στην αρμοδιότητα άλλου δικαστηρίου. \_\_\_\_\_

27. αρθρ. 11 παρ. 3 ΚΑΕΔ

28. Κατ' εξαίρεση ο πρόεδρος μπορεί να επιτρέψει και τη μεταγενέστερη υποβολή υπομνημάτων (αρθρ. 6 παρ. 2 ΚΑΕΔ).

29. Βλ. Ραϊκός, Εισαγωγή Οργανωτικό Μέρος Τεύχος Α' Αθήνα – Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάκκουλας 1989, σελ. 392 επ.

30. αρθρ. 16 παρ. 1 ΚΑΕΔ.

31. αρθρ. 246 Κπολ. Δ.

Η αναβολή της συζήτησης μπορεί να διατάσσεται μόνο σε πολύ εξαιρετικές περιπτώσεις οι οποίες είναι τρεις και προβλέπονται από τον Κώδικα περί του Δικαστηρίου.

α) στην περίπτωση της μη εμπρόθεσμης κατάθεσης της έκθεσης του εισηγητή μετά από αίτηση των διαδίκων.

β) στην περίπτωση της μη κλήτευσης ενός διαδίκου

γ) στην περίπτωση που ο εισηγητής παρέλειψε να μεριμνήσει για την κλήτευση των βουλευτών και των αναπληρωματικών.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ:

Στην περίπτωση αναβολής της συζήτησης για οποιονδήποτε λόγο οι προθεσμίες που προβλέπονται για ενέργειες των διαδίκων πριν απ' την ημέρα της συζήτησης, υπολογίζονται κατά τη διάταξη του αρ. 31 παρ. 2 του Κώδικα με βάση την αρχική κι όχι τη συζήτηση μετά την αναβολή<sup>32</sup>.

Οι διάδικοι

Διάδικοι είναι: α) οι αιτούντες

β) οι βουλευτές και οι αναπληρωματικοί που ανακηρύχθηκαν με την προβλεπόμενη απόφαση <sup>34</sup>.

γ) οι βουλευτές και οι αναπληρωματικοί οι οποίοι μπορεί να θιχθούν απ' την απόφαση του ΑΕΔ.

32. Κατ' εξαίρεση οι προθεσμίες του αρθρ. 28 του Κωδικά υπολογίζονται προφανώς πριν απ' την ημέρα της μετ' αναβολής συζήτησης στις περιπτώσεις του αρθρ. 29 παρ. 1 – 2 ΚΑΕΔ.

33. αρθρ. 27 ΚΑΕΔ

34. Οι βουλευτές αυτής της κατηγορίας είναι διάδικοι μόνο αν έχουν έννομο συμφέρον απ' την έκβαση της δίκης.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗ:

Δικαιούται να παρέμβει στη δίκη του ΑΕΔ όποιος έχει έννομο συμφέρον<sup>35</sup>.

Η έκταση της εξουσίας του ΑΕΔ<sup>36</sup>

Το ΑΕΔ μπορεί να εξετάσει αυτεπάγγελα μόνο το παραδεκτό της αίτησης και το βάσιμο των λόγων που προβάλλονται. Το ΑΕΔ περιορίζεται στην εξέταση μόνο των λόγων και ισχυρισμών προβάλλοντας απ' τους Διαδίκους. Έτσι αν απ' τα στοιχεία του φακέλου της υπόθεσης προκύπτει ότι έγινε εσφαλμένη αρίθμηση των ψήφων υπέρ του βουλευτή κατά του οποίου υποβλήθηκε αίτηση όμως όχι για το λόγο αυτό, το ΑΕΔ δεν μπορεί ν' ακυρώσει την εκλογή του για το λόγο αυτό.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗ:

Η παραπάνω ρύθμιση αντιβαίνει στην προστασία του Δημόσιου συμφέροντος και στην κατοχύρωση ης νομικής συγκρότησης της Βουλής αφού αποκλειστικός σκοπός της εκλογικής δίκης δεν είναι η προστασία των δικαιωμάτων των εκλογέων ή των επιτυχόντων ή αποτυχόντων υποψηφίων αλλά η τήρηση του Δικαίου που ρυθμίζει τη σύνθεση του Κοινοβουλίου.

35. Βλ, Ραϊκός Β' συμπλήρωμα του εκλογικού Δικαίου σ. 76 επ.

36. Βλ. Ραϊκός, Εισαγωγή – Οργανωτικό Μέρος Τεύχος Α' Αθήνα – Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάκκουλας 1989, σελ. 399.

Η απόδειξη<sup>37</sup>

Σε περίπτωση ανεπάρκειας των αποδεικτικών στοιχείων που υποβλήθηκαν το ΑΕΔ μπορεί να διατάξει παραπέρα αποδείξεις. Από τα αποδεικτικά μέσα που προβλέπονται δεν εφαρμόζονται ο όρκος, η ομολογία και η εξέταση των Διαδίκων μια και είναι ασυμβίβαστα με τον αντικειμενικό χαρακτήρα της εκλογικής δίκης. Επιπλέον η αρχή της μυστικής ψηφοφορίας απαγορεύει την εξέταση ενός μάρτυρα σχετικά με το περιεχόμενο της ψήφου που έδωσε αυτός ή άλλος εκλογέας.

#### 2B1γ. Η περίπτωση της Εκλογικής Δίκης<sup>38</sup>

Λαμβάνοντας υπόψη τον αντικειμενικό χαρακτήρα της Εκλογικής Δίκης και τις ρητές διατάξεις των αρθρ. 16 παρ. 3 εδαφ. α' και 18 του Κώδικα περί του Δικαστηρίου, προκύπτει η γενική αρχή ότι η εκλογική δίκη συνεχίζεται και παρά την αντίθετη θέληση των διαδίκων και καταργείται μόνο με την έκδοση οριστικής απόφασης του ΑΕΔ. Η εκλογική δίκη, δηλαδή δεν μπορεί να καταργείται με τη σιωπηρή ή ρητή παραίτηση από την αίτηση<sup>39</sup>.

Τίθεται το ζήτημα αν ο θάνατος ενός ή όλων των Διαδίκων επηρεάζει την εκλογική δίκη και συγκεκριμένα αν επιφέρει την κατάργηση ή τη βίαιη διακοπή αυτής. Βεβαίως το ζήτημα αυτό απασχολεί μόνο σε περίπτωση θανάτου ενός κύριου διαδίκου (αιτούντος \_\_\_\_\_)

37. αρθρ. 30 παρ. 4 ΚΑΕΔ.

38. Βλ. Ραϊκος, Εισαγωγή, Οργανωτικό Μέρος, Τεύχος Α Αθήνα- Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάκκουλας 1989, σελ. 402

39. αρθρ. 18 ΚΑΕΔ

και βουλευτή ή αναπληρωματικού κατά του οποίου έγινε η αίτηση) γιατί ο θάνατος ενός από τους τυχόν παρεμβαίνοντες υπέρ αυτών δεν επηρεάζει καθόλου την πρόοδο της δίκης. Σύμφωνα με την αρχή της αυτεπάγγελτης συνέχισης και περάτωσης της εκλογικής δίκης ανεξάρτητα απ' τη θέληση των διαδίκων, ο θάνατος οποιουδήποτε διαδίκου δεν επιφέρει κατάργηση της δίκης, μια και δεν καθιστά κατ' αρχην τη δίκη χωρίς αντικείμενο. Η δίκη του αντικειμένου της μόνο, όταν δηλαδή η επίδικη έδρα πληρώνεται σύμφωνα με το νόμο στην περίπτωση παραδοχής της αίτησης με τη διενέργεια αναπληρωματικής εκλογής. Την άποψη αυτή δέχτηκε και η νομολογία του εκλογοδικείου<sup>40</sup> για την περίπτωση, θανάτου του βουλευτή κατά του οποίου υποβλήθηκε ένσταση.

Ομοίως η παραίτηση και η έκπτωση βουλευτή κατά του οποίου υποβλήθηκε ένσταση δεν επιφέρουν την κατάργηση της εκλογικής δίκης, εκτός αν η επίδικη έδρα στην περίπτωση παραδοχής της αίτησης πληρώνεται με τη διεξαγωγή αναπληρωματικής εκλογής.

Αντιθέτως η εκλογική δίκη καταργείται όταν εκλείπει το αντικείμενο της. Αυτό συμβαίνει, όταν π.χ. η προσβαλλόμενη εκλογή ακυρώθηκε ήδη με προηγούμενη απόφαση του Δικαστηρίου με την αποδοχή άλλης ένστασης<sup>41</sup> ή ο ενιστάμενος ανακηρύχθηκε ήδη βουλευτής από άλλη κατανομή με απόφαση που επικυρώθηκε από το εκλογοδικείο<sup>42</sup> ή με απόφαση του εκλογοδικείου<sup>43</sup> κατέλαβε έδρα που

40. αποφ. 35/1975

41. αποφ, 39.1978 και 48.1985 του ΑΕΔ – Βλ. Ραϊκού Α' και Γ' Συμπλήρωμα του Δικονομικού Δικαίου, αντίστοιχα σ. 40 και 60 επ.

42. αποφ. 26 40/1951 του εκλογοδικείου.

43. αποφ. 23.1964 του εκλογοδικείου.

Εκκενώθηκε εξαιτίας παραίτησης<sup>44</sup> ή του θανάτου του άλλου βουλευτή. Αντίθετα δεν εκλείπει το αντικείμενο της δίκης στην περίπτωση της διάλυσης της Βουλής γιατί το Σύνταγμα προβλέπει τη σύγκλιση της Βουλής που διαλύθηκε για τη διαπίστωση της ανάγκης εκλογής νέου Προέδρου της Δημοκρατίας (α. 34 παρ. 2 Σ.), για την έγκριση του διατάγματος για την κήρυξη της Χώρας σε κατάσταση πολιορκίας και την παράταση της ισχύος του, καθώς και την ανάκληση της σε περίπτωση πολέμου έως το τέλος του (αρ. 53 παρ. 3. εδ. β' Σ.).

#### 2B1δ. Η απόφαση του ΑΕΔ<sup>45</sup>

Η έκδοση της απόφασης του ΑΕΔ ρυθμίζεται με το αρθρ. 19 του ΚΑΕΔ. Οι αποφάσεις του Δικαστηρίου λαμβάνονται με την πλειοψηφία των δικαστών που έλαβαν μέρος στη δίκη κατά την ψηφοφορία. Αν σχηματιστούν περισσότερες γνώμες τότε όσοι εκφράζουν την ασθενέστερη γνώμη οφείλουν να προσχωρήσουν σε μια απ' τις επικρατέστερες. Εάν οι ασθενέστερες γνώμες συγκεντρώσουν ίσο αριθμό ψήφων επαναλαμβάνεται η ψηφοφορία ώστε ν' αποκλεισθεί μια από αυτές κι εκείνοι που την ακολουθούν οφείλουν να προσχωρήσουν σε μια απ' τις επικρατέστερες γνώμες έως ότου σχηματισθεί πλειοψηφία<sup>46</sup>.

44. αποφ. 26.1964 του εκλογοδικείου

45. Βλ. Ραϊκος, Εισαγωγή, Οργανωτικό Μέρος, Τεύχος Α' Αθήνα- Κομοτηνή, Αντ. Ν. Σάκκουλας 1989, σελ. 408.

46. Η γνώμη της μειοψηφίας καταχωρίζεται στην απόφαση, όπως άλλωστε, ορίζει το αρθρ. 93 παρ. 3 του Σ. "Η γνώμη της μειοψηφίας δημοσιεύεται υποχρεωτικά. Νόμος ορίζει καθώς και τους όρους και τις προϋποθέσεις τα σχετικά με την καταχώρηση πρακτικά ενδεχόμενης μειοψηφίας της δημοσιότητάς της.

Το ΑΕΔ έχει δικαιοδοσία ακυρωτική, όχι μεταρρυθμιστική. Μπορεί, δηλαδή, κατ' αρχήν μόνο να ακυρώνει την προσβαλλόμενη εκλογή και όχι να προβαίνει στην ανακήρυξη άλλου υποψηφίου στη θέση εκείνου που ανακηρύχθηκε παράνομα. Η αρχή αυτή είναι και de lege ferenda ορθή. Η εξήγηση είναι μια απλή μα ουσιώδης: Μια εσφαλμένη μεταρρύθμιση της απόφασης περί ανακηρύξεως, σε αντίθεση με την εσφαλμένη ακύρωση αυτής, αποτελεί όχι μόνο μια απλή παράβαση του εκλογικού δικαίου, αλλά και μια αντιποίηση της αρμοδιότητας του εκλογικού Σώματος. Σε ό,τι αφορά το κύρος των βουλευτικών εκλογών, δύο (2) λόγοι ακύρωσης της εκλογής από το ΑΕΔ υπάρχουν. Σύμφωνα με το αρθρ. 32 παρ. 2 του ΚΑΕΔ, το ΑΕΔ εφ' όσον παραδεχθεί την παράβαση νόμου κατά την εκλογή με συνέπεια να γεννηθεί η αμφιβολία αν το τελικό αποτέλεσμα της ψηφοφορίας θα ήταν το ίδιο και χωρίς να γίνει η συγκεκριμένη παράβαση αποφασίζει να ακυρώσει την ανακήρυξη των βουλευτών ή αναπληρωματικών κατά των οποίων στρέφεται η αίτηση. Οπότε, διαπιστώνουμε ότι η εκλογική παράβαση δεν αίρει από μόνη της την ακύρωση της εκλογής αλλά μόνο στο μέτρο αποτελεί το εκλογικό αποτέλεσμα, δηλαδή η εκλογική παράβαση αποτελεί σχετικό λόγο ακύρωσης της εκλογής. Το αρθρ. 32 παρ. 2 ΚΑΕΔ, ολοκληρώνεται, πληροφωρώντας πως το ΑΕΔ διατάσσει την επανάληψη

της ψηφοφορίας μεταξύ των υποψηφίων κατά των οποίων στράφηκε η αίτηση και των υπόλοιπων υποψηφίων, η θέση των οποίων μπορεί να αλλάξει από το αποτέλεσμα της ψηφοφορίας και καθορίζει τους υποψηφίους αυτούς<sup>47</sup>.

47. Στην περίπτωση αυτή η επανάληψη της ψηφοφορίας διατάσσεται με την ίδια απόφαση είτε σε ολόκληρη την εκλογική περιφέρεια είτε σε ορισμένα τμήματα αυτής, ανάλογα με την έκταση της παράβασης που έχει διαπιστωθεί (άρθρ. 32 παρ. 2 ΚΑΕΔ)

Σύμφωνα με το άρθρ. 32 παρ. 3 του ΚΑΕΔ, το ΑΕΔ προβλέπει την ακύρωση εκλογής για εσφαλμένη αρίθμηση ψήφων. Σ' αυτή την περίπτωση ανακηρύσσει βουλευτές ή αναπληρωματικούς όσους έχουν πλειοψηφήσει κατά την ορθή αρίθμηση των ψήφων.

Λαμβάνοντας υπόψη το άρθρ. 32 παρ. 4 του ΚΑΕΔ κατανοούμε πως σε περίπτωση ακύρωσης ανακήρυξης εκλογών για τους προαναφερθέντες λόγους, το ΑΕΔ υποχρεούται να αναγγείλει με απόφασή του τις έννομες συνέπειες της παραβάσεως οι οποίες στρέφονται και κατά της ανακήρυξης βουλευτών ή αναπληρωματικών σε άλλη ή άλλες εκλογικές περιφέρειες.

Προαναφέρουμε ότι ακυρωτική και όχι μεταρρυθμιστική είναι η δικαιοδοσία του δικαστηρίου. Ωστόσο σε δυο (2) περιπτώσεις το ΑΕΔ "μεταρρυθμίζει". Η πρώτη εξαίρεση καθιερώνεται από το άρθρ. 3 παρ. 3 εδαφ. οι ΚΑΕΔ κατά το οποίο το ΑΕΔ σε περίπτωση ακύρωσης ανακήρυξης για λάθος στην αρίθμηση των ψήφων<sup>48</sup> ανακηρύσσει βουλευτές ή αναπληρωματικούς εκείνους που πλειοψήφησαν σύμφωνα με την ορθή αρίθμηση των ψήφων. Η μεταρρυθμιστική του αυτή δικαιοδοσία στη συγκεκριμένη περίπτωση είναι επιβεβλημένη καθώς το εκλογικό αποτέλεσμα είναι αναμφίβολο και για το λόγο αυτό δεν είναι αναγκαία η επανάληψη της ψηφοφορίας.

Η δεύτερη εξαίρεση καθιερώνεται από το άρθρ. 32 παρ. 3 εδαφ. Β' του ΚΑΕΔ κατά το οποίο η διάταξη του άρθρ. 32 παρ. 3 εδαφ. α' εφαρμόζεται και σε κάθε περίπτωση ακύρωσης της ανακήρυξης κατά

48. Λάθος στην αρίθμηση των ψήφων υπό την έννοια της διάταξης δεν υπάρχει μόνο στην περίπτωση της εσφαλμένης αρίθμησης των ψήφων από τις εφορευτικές επιτροπές και το Πρωτοδικείο, αλλά και στην περίπτωση που από νομικό ή άλλο λάθος των εφορευτικών επιτροπών θεωρήθηκαν άκυρα ψηφοδέλτια ως έγκυρα ή αντίστροφα (Βλ. Αποφ. 36/1975 του εκλογοδικείου)

την οποία λαμβάνοντας υπόψη τη φύση της εκλογικής παράβασης είναι προφανώς περιττή η επανάληψη της ψηφοφορίας. Η μεταρρυθμιστική δικαιοδοσία του ΑΕΔ είναι και στην περίπτωση αυτή δικαιολογημένη αφού η θέληση του εκλογικού σώματος είναι αναμφίβολη και συμπερασματικά δεν είναι αναγκαία η επανάληψη της ψηφοφορίας.

Ο ΚΑΕΔ δεν περιλαμβάνει διατάξεις σχετικές με τη διόρθωση και ερμηνεία των αποφάσεων του, με αποτέλεσμα να εφαρμόζονται οι διατάξεις των άρθρ. 315-318 και 20 του Κ. Πολ. Δ. Η διόρθωση γίνεται αυτεπαγγέλτως ή μετά από αίτηση ενός διαδίκου ενώ η ερμηνεία αυτής γίνεται μόνο μετά από αίτηση ενός διαδίκου. Το ΑΕΔ αποφασίζει εκ νέου για τη διόρθωση και την ερμηνεία της απόφασης. Με τη διόρθωση της απόφασης διορθώνονται γραφικά ή λογιστικά λάθη ή το ελλιπές ή ανακριβές διατακτικό της. Άλλωστε η ερμηνεία της απόφασης αίρει τις αμφιβολίες που γεννά η διατύπωσή της και έτσι η έννοια της γίνεται αναμφίβολη<sup>49</sup>.

Η διάταξη του άρθρ. 100 παρ. 4 εδαφ. α' του Σ. ορίζει ότι "οι αποφάσεις του δικαστηρίου είναι αμετάκλητες<sup>50</sup>. Έτσι η διάταξη αυτή του Σ. απαγορεύει την άσκηση οποιουδήποτε ένδικου μέσου κατά των αποφάσεων του ΑΕΔ δε συνάγεται ούτε απ' τη διάταξη του αρ. 20 παρ. 1 του Σ. σύμφωνα με το οποίο καθένας έχει δικαίωμα στην παροχή έννομης προστασίας από τα δικαστήρια και μπορεί να αναπτύξει σ' αυτά τις απόψεις του για τα δικαιώματά ή συμφέροντά του, όπως νόμος ορίζει.

49. Η ερμηνεία όμως δεν μπορεί ποτέ ν' αλλάξει το διατακτικό της απόφασης που ερμηνεύεται.

50. Βλ. και άρθρ. 21 παρ. 1 ΚΑΕΔ.

Το άρθρ. 21 παρ. 1 ΚΑΕΔ ορίζει ότι οι αποφάσεις του ΚΑΕΔ ισχύουν από τη δημοσίευσή τους στο ακροατήριο "έναντι πάντων" ή "erga omnes". Μια εξαίρεση μονάχα ορίζεται από το άρθρ. 33 ΚΑΕΔ σε σχέση με τις απορριπτικές εκλογικές αποφάσεις του ΑΕΔ, σύμφωνα με την οποία αυτές (Οι απορριπτικές εκλογικές αποφάσεις) δημιουργούν δεδικασμένο μόνο μεταξύ των διαδίκων. Συνεπώς το δεδικασμένο αυτό είναι σχετικό σε αντίθεση με το δεδικασμένο των ακυρωτικών εκλογικών αποφάσεων που είναι απόλυτο.

Η ακυρωτική απόφαση του ΑΕΔ δεν έχει ακυρωτική ενέργεια, δηλαδή η ακύρωση μιας εκλογής από το ΑΕΔ ενεργεί ex nunc (για το μέλλον) και όχι (αναδρομικά ex tunc, μη θίγοντα) το κύρος των πράξεων του βουλευτή μέχρι τη δημοσίευσή της ακυρωτικής απόφασης. Η αρχή αυτή ισχύει για λόγους ασφάλειας του Δικαίου, μια και η εκλογή δεν επηρεάζει καθόλου το κύρος των νόμων και των άλλων αποφάσεων της Βουλής, στις οποίες συνέπραξε ο βουλευτής μέχρι τη δημοσίευσή της ακυρωτικής απόφασης του ΑΕΔ.

#### ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗ:

Όμως, οι προτάσεις νόμων που υποβλήθηκαν από αυτόν και εκκρεμούν κατά το χρόνο της δημοσίευσής της απόφασης είναι άκυρες. Άλλωστε ο βουλευτής εξακολουθεί και μετά την ακύρωση της εκλογής του να είναι ανεύθυνος για τις πράξεις του μέχρι τη δημοσίευσή της απόφασης του ΑΕΔ (άρθρ. 61 του Σ) και δεν οφείλει να επιστρέψει τη βουλευτική αποζημίωση που εισέπραξε (άρθρ. 63, παρ. 1, Σ).

2Α2. Ο έλεγχος του κύρους και των αποτελεσμάτων δημοψηφίσματος που ενεργείται κατά το άρθρο 44 παρ. 2 του Συντ.

2Α2α. Λόγοι ενστάσεως

Οι λόγοι ενστάσεως είναι δύο (2)

Πρώτον, η παράβαση του νόμου κατά τη διενέργεια του δημοψηφίσματος και δεύτερον η λανθασμένη αρίθμηση των ψήφων.

2Β2α Η αίτηση<sup>51</sup>

Κάθε εκλογέας εγγεγραμμένος στους εκλογικούς καταλόγους οποιασδήποτε εκλογικής περιφέρειας έχει το



δικαίωμα να ασκήσει ένσταση κατά του κύρους των αποτελεσμάτων δημοψηφίσματος που έχει διεξαχθεί κατά το αρθρ. 44 παρ. 2 του Σ. με αίτηση ενώπιον του ΑΕΔ52. Αν περισσότεροι επιθυμούν να υποβάλλουν ένσταση κατά του κύρους των αποτελεσμάτων του δημοψηφίσματος αυτοί είναι υποχρεωμένοι να παρασταθούν από κοινού στο ΑΕΔ με δέκα το πολύ δικηγόρους και υποχρεούνται επιπλέον να υποβάλλουν κοινό υπόμνημα53. Η αίτηση είναι δυνατόν να στρέφεται κατά του κύρους και των αποτελεσμάτων του δημοψηφίσματος σε ορισμένη ή περισσότερες εκλογικές περιφέρειες ή σε όλη την επικράτεια. Η \_\_\_\_\_

51. Βλ. αρθρ. 35 ΚΑΕΔ.

52. Στην δίκη του ΑΕΔ μπορεί να παρέμβει υπέρ του κύρους του δημοψηφίσματος οποιοσδήποτε εκλογέας εγγεγραμμένος στους εκλογικούς καταλόγους οποιασδήποτε εκλογικής περιφέρειας.

53. Σε περίπτωση που υπάρχουν περισσότεροι δικηγόροι που διαφωνούν, το ΑΕΔ επιλέγει μέσω κληρώσεως. αίτηση ασκείται εντός δέκα ημερών από τη δημοσίευση σύμφωνα με το νόμο, του τελικού αποτελέσματος του δημοψηφίσματος.

Για την άσκηση αίτησης κατά του κύρους του δημοψηφίσματος δημοσιεύεται με την επιμέλεια του γραμματέα του ΑΕΔ, σχετική ειδοποίηση δέκα ημέρες πριν τη δικάσιμο, σε δυο καθημερινές εφημερίδες της Αθήνας.

#### ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ:

1. Αν λήξει η προθεσμία άσκησης της ενστάσεως χωρίς να υποβληθεί καμία αίτηση οι εισαγγελείς πρωτοδικών έχουν την υποχρέωση να στείλουν στον γραμματέα του ΑΕΔ βεβαίωση που θα επιβεβαιώνει την μη υποβολή αίτησης.

2. Αν λήξει η προθεσμία προσβολής των αποτελεσμάτων του δημοψηφίσματος, χωρίς να υποβληθεί καμία αίτηση, ο πρόεδρος του ΑΕΔ εκδίδει πράξη που επιβεβαιώνει την μη υποβολή καμιάς αίτησης, πράξη που δημοσιεύεται στην εφημερίδα της Κυβέρνησης.

#### 2B2β. Αντιμετώπιση των ενστάσεων από ΑΕΔ54

Σε περίπτωση που το ΑΕΔ διαπιστώσει παράβαση του νόμου κατά τη διεξαγωγή δημοψηφίσματος, η οποία καθιστά αμφίβολο το τελικό αποτέλεσμα του, διατάσσει την επανάληψη του στην εκλογική ή στις εκλογικές περιφέρειες στις οποίες έγινε η παράβαση.

54. Βλ. αρθρ. 36 και 37 ΚΑΕΔ.

Σε περίπτωση που το ΑΕΔ διαπιστώσει λανθασμένη αριθμηση ψήφων, μεταρρυθμίζει αντιστοίχως το τελικό αποτέλεσμα του δημοψηφίσματος55.

2A3. Η κρίση για τα ασυμβίβαστα ή την έκπτωση βουλευτή, κατά τα άρθρα 55 παρ. 2 και 57 του Συντ.

#### 2A3α. ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΗ ΚΑΘΙΕΡΩΣΗ ΤΗΣ ΑΡΜΟΔΙΟΤΗΤΑΣ ΤΟΥ ΑΕΔ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΡΙΣΗ ΤΗΣ ΕΚΠΤΩΣΗΣ ΤΩΝ ΒΟΥΛΕΥΤΩΝ56.

Όλα τα προϋπάρχοντα Συντάγματα της Ελλάδας που καθιέρωναν το δικαστικό έλεγχο του κύρους των βουλευτικών εκλογών διατήρησαν την αρμοδιότητα της Βουλής να κρίνει για την έκπτωση των βουλευτών απ' το βουλευτικό αξίωμα στην περίπτωση δημιουργίας σχετικών αμφισβητήσεων. Έτσι τα εν λόγω Συντάγματά μας, καθιέρωναν τη διάκριση μεταξύ του κύρους των εκλογών που ελέγχονταν απ' το εκλογοδικείο, και της έκπτωσης των βουλευτών απ' το βουλευτικό αξίωμα η οποία κρινόταν απ' τη Βουλή. Η διάκριση αυτή ορθά επικρίθηκε ως αδικαιολόγητη και αντιφατική57. Πράγματι οι λόγοι

55. Ο τρόπος λειτουργίας του ΑΕΔ σε ότι αφορά την αντιμετώπιση ενστάσεων κατά του κύρους και των αποτελεσμάτων δημοψηφίσματος είναι ο ίδιος μ' εκείνον κατά την αντιμετώπιση ενστάσεων σχετικών με το κύρος των βουλευτών εκλογών και γι' αυτό το λόγο εφαρμόζονται οι ίδιες διατάξεις αναλόγως, βέβαια, δηλαδή τα αρθρ. 24-34 "πλην ανα αντίκεινται εις ειδικάς περί αυτού διατάξεις" όπως ορίζει το αρθρ. 38 του ΚΑΕΔ.

56. Βλ. Μπεσίλα- Μακρίδη, Ε, Η έκπτωση των βουλευτών απ' το Βουλευτικό Αξίωμα, Αθήνα - Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάκκουλας, 1993, σελ. 63 επ.

57. Βλ. Αλ. Βαμβέτσου, Το κύρος των βουλευτικών εκλογών, Το Νο. Β 14, σελ. 189

που υπαγόρευε την ανάθεση του ελέγχου του κύρους των εκλογών σ' ένα δικαστήριο επέβαλλε την ανάθεση και της κρίσης της έκπτωσης των βουλευτών σ' αυτό. Λαμβάνοντας υπόψη ότι πρόκειται για δυο όμοια θέματα καθώς αντικείμενο του ελέγχου του κύρους των εκλογών είναι η απόκτηση του βουλευτικού αξιώματος και αντικείμενο της κρίσης της έκπτωσης των βουλευτών είναι η απώλεια αυτού, συμπεραίνουμε πως η κρίση και των δυο θεμάτων αυτών πρέπει ν' ανατίθεται στο ίδιο όργανο. Το όργανο αυτό πρέπει να είναι ένα Δικαστήριο εξ' αιτίας της κατ' ουσίαν δικαστικής φύσης των προαναφερθέντων θεμάτων καθώς και της συνδρομής και άλλων σοβαρών λόγων που αφορούν την αντικειμενικότητα και αμεροληψία της κρίσης τους. Ήταν, λοιπόν, το ισχύον Σύνταγμα που καινοτόμησε απέναντι στα προηγούμενα Συντάγματα, καθιερώνοντας τη δικαστική κρίση και της έκπτωσης των βουλευτών από το ΑΕΔ.

Η διάκριση μεταξύ του κύρους της εκλογής και της έκπτωσης των βουλευτών σχετικά με τον έλεγχο των προσόντων της εκλογιμότητας έχει τώρα σημασία μόνο για την εφαρμοστέα διαδικασία. Το κριτήριο, δηλαδή, της διάκρισης είναι χρονικό. Ειδικότερα, κατά τη διαδικασία ελέγχου του κύρους των εκλογών κρίνεται η συνδρομή των προσόντων της εκλογιμότητας μέχρι την ημέρα της εκλογής που απαιτείται για το κύρος έκπτωσης των βουλευτών αξιώματος, ενώ, με τη διαδικασία της έκπτωσης των βουλευτών κρίνεται η στέρηση ιδίων προσόντων μετά την ημέρα της εκλογής που επιφέρει την έκπτωση από το βουλευτικό αξίωμα (την απώλειά του).

## 2Α3β. Η δικαιοδοσία ΑΕΔ γενικά<sup>58</sup>

Περιεχόμενο της αρμοδιότητας του δικαστηρίου είναι αποκλειστικά η διαπίστωση της απώλειας του βουλευτικού αξιώματος εξαιτίας της έκπτωσης του βουλευτή και όχι για άλλους λόγους (π.χ. παραίτηση του βουλευτή)<sup>59</sup>. Η έκπτωση του βουλευτή επέρχεται υποχρεωτικώς και αναδρομικώς από τον χρόνο κατά τον οποίον, σύμφωνα με την απόφαση του ΑΕΔ συνέτρεξε λόγος εκπτώσεως. Εφ' όσον επέρχεται η έκπτωση, οποιαδήποτε νομική πράξη που μεσολάβησε μέχρι τη δικαστική απόφαση που έχει ως βάση ότι ο βουλευτής εξέπese, αποκτά κύρος αναδρομικώς. Το Σύνταγμα μεταχειρίζεται ταυτοσήμως όλες τις περιπτώσεις τις εκπτώσεως και για όλες απαιτεί κρίση του ΑΕΔ. Μέχρι να εκδοθεί απόφαση οφείλουν να θεωρούν, ότι οι εκλεγείς βουλευτές εξακολουθεί να έχει τη βουλευτική ιδιότητα και ο τελευταίος συμμετέχει νόμιμα στις συνεδριάσεις της Βουλής. Σύμφωνα με το ισχύον Σύνταγμα, η έκπτωση του βουλευτή επέρχεται αυτοδικαίως και όχι με την απόφαση του ΑΕΔ (άρθρ. 55 παρ. 2 και 57 παρ. 2- 4 του ισχύοντος Συντάγματος). Είναι λοιπόν, φανερό ότι ο συνταγματικός νομοθέτης δεν ήθελε να απομακρυνθεί από εκείνα που ίσχυαν προηγουμένως (άρθρ. 70 παρ. 2 και 72, παρ. Σ. του 1952), ότι δηλαδή η έκπτωση επέρχεται αμέσως μόλις συντρέξει λόγος, έκπτωσης και μόνο σε περίπτωση αμφισβήτησης θα κρίνει σχετικώς το ΑΕΔ.

58. Βλ. Μπεσίλα – Μακρίδη, Η έκπτωση των βουλευτών απ' το βουλευτικό αξίωμα, Αθήνα – Κομοτηνή Αντ. Ν. Σάκκουλας, 1993, σ. 70 επ.

59. Αντίθετα το άρθρ. 41 του Θεμελιώδους Νόμου της Γερμανίας αναθέτει στην Ομοσπονδιακή Βουλή και το Ομοσπονδιακό Συνταγματικό Δικαστήριο την κρίση της απώλειας της βουλευτικής ιδιότητας για οποιοδήποτε λόγο.

2Α3γ. Η αναρμοδιότητα του ΑΕΔ για την ακύρωση των ασυμβίβαστων με το βουλευτικό αξίωμα πράξεων.

Με βάση τη διάταξη του αρ. 100 παρ. 1 στοιχ. Γ' του Συντ. ανατίθεται στο ΑΕΔ μόνο η διαπίστωση, της έκπτωσης βουλευτών. Η διάταξη αυτή δεν μεταβιβάζει στη δικαιοδοσία του ΑΕΔ την ακύρωση των ασυμβίβαστων με το βουλευτικό αξίωμα πράξεων, οι οποίες συνεπάγονται στην έκπτωση των βουλευτών από αυτό σύμφωνα με το άρθρ. 57 παρ. 4 του Συντάγματος. Η ακύρωση των ασυμβίβαστων πράξεων ανήκει στη δικαιοδοσία των διοικητικών και πολιτικών δικαστηρίων αρθρ. 94 και 95 του Σ που δεσμεύονται από την απόφασή του ΑΕΔ που διαπιστώνει την έκπτωση του βουλευτή<sup>60</sup>.

## 2Β3 Η Διαδικασία<sup>61</sup>

### 2Β3α. Η αίτηση

Αίτηση μπορεί να ασκήσει α) κάθε βουλευτής συμπεριλαμβανομένου κι εκείνου για τον οποίο δημιουργήθηκε η αμφισβήτηση.

β) εκείνος που δικαιούται να καταλάβει την κενή βουλευτική έδρα μετά την έκπτωση του βουλευτή που την κατείχε.

γ) κάθε εκλογέας εγγεγραμμένος στους εκλογικούς καταλόγους της εκλογικής περιφέρειας στην οποία εξελέγη ο βουλευτής σχετικά με τον οποίο υπάρχει αμφισβήτηση.

60. Βλ. άρθρ. 41 του ΚΑΕΔ

61. Βλ. άρθρ. 39, 40, 41 του ΚΑΕΔ

### 2Β3β. Η διάδικοι

Διάδικοι είναι ο αιτών και ο βουλευτής κατά του οποίου υποβλήθηκε η αίτηση<sup>62</sup>.

#### ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ:

1. Με την επιμέλεια του γραμματέα του ΑΕΔ κοινοποιείται στον Πρόεδρο της Βουλής κυρωμένο αντίγραφο της αίτησης μαζί με την πράξη ορισμού δικασίμου.

2. Η οριστική απόφαση του ΑΕΔ κοινοποιείται από τον γραμματέα αυτόν στον πρόεδρο της Βουλής, ο οποίος μεριμνά για την εκτέλεση αυτής. απόφαση που αποτελεί δεδικασμένο έναντι πάντων.

3. Σε ό,τι αφορά την προδικασία, τη Διαδικασία στο Ακροατήριο, την περάτωση της εκλογικής δίκης και τη λήψη της απόφασης από το ΑΕΔ, η διαδικασία που ακολουθείται για την κρίση για τα ασυμβίβαστα ή την έκπτωση βουλευτή είναι η ίδια ακριβώς με την προαναφερθείσα διαδικασία τη σχετική με την ένσταση κατά του κύρους των βουλευτικών εκλογών.

62. Η αίτηση δεν έχει ανασταλτικό αποτέλεσμα (άρθρ. 25 παρ.4 ΚΑΕΔ)

2Α4. Η άρση των συγκρούσεων μεταξύ των δικαστηρίων και των διοικητικών αρχών ή μεταξύ του ΣΤΕ και των τακτικών διοικητικών δικαστηρίων αφενός και των αστικών και ποινικών δικαστηρίων αφετέρου, ή τέλος, μεταξύ του Ε.Σ. και των λοιπών δικαστηρίων.

### 2Α4α. Είδη Συγκρούσεων<sup>63</sup>

Υπάρχουν δυο είδη συγκρούσεων:

1. Η Σύγκρουση μεταξύ δικαστηρίου και διοικητικών αρχών

2. Η Σύγκρουση μεταξύ Δικαστηρίων. Καθεμιά από τις παραπάνω συγκρούσεις διακρίνονται σε Καταφατική και Αποφατική Σύγκρουση.

Η Σύγκρουση μεταξύ του δικαστηρίου και διοικητικών αρχών καταφατική σύγκρουση.  
Εάν ενώπιον του δικαστηρίου εκκρεμεί υπόθεση την οποία η διοικητική αρχή θεωρεί ότι ανήκει στην αρμοδιότητα της και το δικαστήριο που έχει επιληφθεί της υπόθεσης δεν αποφάσισε ότι είναι αναρμόδιο το ίδιο για την εκδίκαση της υπόθεσης, η σύγκρουση αιρείται με την μεσολάβηση του αρμόδιου νομάρχη ή στην περίπτωση που υπάρχει σύγκρουση μεταξύ του ΣΤΕ, του ΑΠ και του Ε.Σ. αυτή αιρείται με τη μεσολάβηση του αρμόδιου Υπουργού.

Αποφατική Σύγκρουση

Εάν το δικαστήριο με τελεσίδικη απόφασή του και η διοικητική αρχή αποφανθούν ότι στερούνται δικαιοδοσίας και

63. Βλ. αρθρ. 42, 43, 44, 46, ΚΑΕΔ.

αρμοδιότητας να επιληφθούν ορισμένης υπόθεσης, οποιοσδήποτε διάδικος ή εκείνος τον οποίον αφορά η διοικητική πράξη, δικαιούνται να ζητήσουν την άρση της σύγκρουσης.

Η σύγκρουση μεταξύ Δικαστηρίου  
Καταφατική Σύγκρουση

Εάν η ίδια υπόθεση μεταξύ των ίδιων διαδίκων εκκρεμεί ενώπιον αφ' ενός του ΣΤΕ ή άλλου τακτικού διοικητικού δικαστηρίου και αφ' ετέρου αστικού ή ποινικού δικαστηρίου ή ενώπιον κάποιου τρίτου, μεταξύ κάποιου απ' τα ανώτερα δικαστήρια και του Ε. Σ. και το ένα από αυτά δεν αποφάσισε ότι δεν υπάρχει δικαιοδοσία σ' αυτό, η σύγκρουση αίρεται με τη μεσολάβηση οποιουδήποτε διαδίκου.

Αποφατική Σύγκρουση

Εφόσον τα προαναφερθέντα δικαστήρια έκριναν τελεσίδικα ότι στερούνται δικαιοδοσίας για την ίδια υπόθεση, η σύγκρουση αίρεται με τη μεσολάβηση οποιουδήποτε διαδίκου.

2B4. Η Διαδικασία

2B4. α) Άρση Καταφατικής Σύγκρουσης μεταξύ Δικαστηρίου και Διοικητικών αρχών

Ο νομάρχης ή ο Υπουργός, για να επιτευχθεί η άρση της σύγκρουσης, υποβάλλει στο δικαστήριο αίτηση που απευθύνεται στους διαδίκους της δίκης που βρίσκεται σε εκκρεμότητα με σκοπό τη γνωστοποίηση της έλλειψης δικαιοδοσίας από το δικαστήριο.

Η δικάσιμο ορίζεται εντός είκοσι ημερών από την κατάθεση της αίτησης<sup>65</sup>. Αντίγραφο της αίτησης μαζί με την πράξη ορισμού δικασίμου κοινοποιείται, με ποινή η αίτηση να κριθεί απαράδεκτη με τη μέριμνα του νομάρχη ή του Υπουργού, στους διαδίκους της εκκρεμούς δίκης πέντε ημέρες πριν τη συζήτηση.

Η συζήτηση διεξάγεται προφορικά σε μια δικάσιμο ακόμη κι αν δεν παρίστανται όλοι οι διάδικοι. Το δικαστήριο εκδίδει την απόφασή του υποχρεωτικώς εντός δεκαπέντε ημερών από τη συζήτηση.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

1. Εάν το δικαστήριο με την απόφασή του κρίνει το ίδιο αρμόδιο ενώ ο νομάρχης ή ο Υπουργός το κρίνει αναρμόδιο, κάθε διάδικος δικαιούται να υποβάλλει ενώπιον του Α.Ε.Δ. αίτηση με σκοπό την άρση της σύγκρουσης, εντός προθεσμίας εξήντα ημερών από τη δημοσίευση της απόφασης. Εάν περάσει η προθεσμία αυτή χωρίς να υποβληθεί καμία αίτηση καθιστά την απόφαση δεσμευτική για τη διοίκηση και τους υπολοίπους διαδίκους.

64. Βλ. άρθρο 42 -46 του ΚΑΕΔ – αρ. 47 ΚΑΕΔ για Κοινές Διαδικαστικές Διατάξεις

65. Η κατάθεση της αιτήσεως αναστέλλει την πρόοδο της κύριας δίκης. Οι διοικητικές αρχές από εκείνη τη στιγμή υποχρεούνται να απέχουν οποιασδήποτε επιπλέον ενέργειας, μέχρι να έρθει η σύγκρουση, με ποινή ακυρότητας των πράξεων αυτών. (Βλ. αρθρ. 42 παρ.5 ΚΑΕΔ).

2B4. β) Άρση Αποφατικής σύγκρουσης μεταξύ Δικαστηρίου και Διοικητικών αρχών.

Η αίτηση υποβάλλεται εντός προθεσμίας ενενήντα ημερών απ' τη στιγμή που θα δημοσιευθεί η δικαστική απόφαση εάν αυτή έπεται ή από την Κοινοποίηση ή από τη στιγμή πραγματικής γνώσης της διοικητικής πράξης, εάν αυτή έπεται.

2B4. γ) Άρση Καταφατικής σύγκρουσης μεταξύ Δικαστηρίων

Ο διάδικος υποβάλλει αίτηση μαζί με τις αποδείξεις της εκκρεμοδικίας ενώπιον του άλλου δικαστηρίου ενώπιον του Δικαστηρίου το οποίο θεωρείται ότι στερείται δικαιοδοσίας, για να αποφανθεί για τη δικαιοδοσία του ίδιου.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

1. Σε ό,τι αφορά τη διαδικασία και τις προθεσμίες υποβολής της αίτησης, ισχύουν ακριβώς όσα προαναφέρθηκαν για την άρση της καταφατικής Σύγκρουσης μεταξύ Δικαστηρίου και Διοικητικών αρχών.

2. Αντίγραφο της αίτησης κοινοποιείται με ποινή να θεωρηθεί αποδεκτή και στον Πρόεδρο του άλλου δικαστηρίου. Η κατάθεση της αίτησης αναστέλλει την πρόοδο και των δύο δικών που βρίσκονται σε εκκρεμότητα.

3. Η αίτηση προς το ΑΕΔ μαζί με την πράξη ορισμού δικασίμου κοινοποιείται αυτεπαγγέλτως και στους προέδρους των αντίστοιχων δικαστηρίων.

2B4. δ) Άρση Αποφατικής σύγκρουσης μεταξύ Δικαστηρίων

Για να αρθεί η σύγκρουση αρκεί οποιοσδήποτε διάδικος να καταθέσει αίτηση ενώπιον του ΑΕΔ εντός ενενήντα ημερών από τη δημοσίευση της νεώτερης απόφασης.

## ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗ

Η αίτηση προς το ΑΕΔ μαζί με την πράξη ορισμού δικάσιμου κοινοποιείται αυτεπαγγέλτως και στους προέδρους των αντίστοιχων δικαστηρίων.

2Α5. Η άρση της αμφισβήτησης για την ουσιαστική αντισυνταγματικότητα ή την έννοια διατάξεων τυπικού νόμου, αν εκδόθηκαν γι' αυτές αντίθετες αποφάσεις του ΣτΕ, του Α.Π. ή του Ε.Σ.

2Α5. α) Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Αυτά ήταν τα λόγια του αείμνηστου Μιχαλακόπουλου στην Αναθεωρητική Επιτροπή του Αστικού Κώδικα: "Δεν νομίζω ότι τα Δικαστήρια και οι νόμοι τίθενται, δια να γίνεται ένας διανοητικός ποδοσφαιρισμός. τίθενται δια την εμπέδωσιν των συναλλαγών και ο δημιουργηθείς δικαστικός σάλος καταδεικνύει πόσον επικίνδυνον είναι δια την ασφάλειαν των συναλλαγών, δια την ενότητα της Νομολογίας και την εμπέδωσιν της εμπιστοσύνης και πειθαρχίας των πολιτών προς τη Δικαστική – αλλά και τη Νομοθετική και την Εκτελεστική Εξουσία – πόσο επικίνδυνον είναι, το νομολογιακώς καθιερωθέν παρ' ημιν σύστημα να εξετάζεται, η συνταγματικότητα των νόμων υπό οιοδήποτε Δικαστού έστω και Ειρηνοδίκου. Λοιπόν, η μόνη ελπιδοφόρος διέξοδος θα ήταν υιοθετήσωμεν το Αμερικανικόν σύστημα της εξετάσεως της συνταγματικότητας των νόμων υπό ενός Ανωτάτου Δικαστηρίου του οποίου να διαθέτει τα απαραίτητα δια τόσον βαρυσήμαντα αποστολήν προσόντα μαθήσεων, Πείρας, κ.τ.λ."66 Πράγματι ιδρύθηκε το Ανώτατο Ειδικό Δικαστήριο που μια από τις αρμοδιότητές του είναι και ο έλεγχος της Συνταγματικότητας των νόμων. "Το ΑΕΔ είναι ένας μηχανισμός συγκέντρωσης του δικαστικού ελέγχου της Συνταγματικότητας των νόμων, μηχανισμός που αποκλίνει από το σχήμα του διάχυτου και παρεμπιπτοντος ελέγχου και ταυτόχρονα το επιβεβαιώνει γιατί έχει ως προϋπόθεση την εξάντληση όλων των δυνατοτήτων ενός δικαστικού ελέγχου που δεν είναι μόνο διάχυτος και παρεμπιπτόντος αλλά και συγκεκριμένος: Ασκειται, δηλαδή πάνω στην κρίσιμη μόνο διάταξη η οποία ερμηνεύεται, ελέγχεται ως προς την πιθανή αντισυνταγματικότητά της και εφαρμόζεται ή παραμερίζεται με αφορμή τα συγκεκριμένα πραγματικά περιστατικά και για τις ανάγκες της συγκεκριμένης υπόθεσης", όπως αναφέρει ο κ. Βενιζέλος67. Πολύ σημαντικό κρίνεται ο έλεγχος της συνταγματικότητας των νόμων καθώς περιορίζεται η παντοδυναμία του Κοινοβουλίου αφού νόμοι που το τελευταίο ψηφίζει είναι δυνατόν να κηρυχθούν άκυροι και συνεπώς να καταργηθούν απ' τη Δικαστική εξουσία68. Θα μπορούσε κάποιος να ισχυριστεί πως εφ' όσον το ΑΕΔ είναι αρμόδιο για τον έλεγχο της συνταγματικότητας των νόμων, προκύπτει ότι δε θεσπίζεται άμεσα το δικαίωμα και το καθήκον του δικαστή να εξετάζει τη συνταγματικότητα των νόμων, αφού εμπιστεύεται την ακύρωσή τους στα ειδικά όργανα της Συνταγματικής δικαιοσύνης69. Αν μελετήσουμε όμως προσεκτικά το άρθρο 100 του Συντ. θα διαπιστώσουμε ότι δεν απαγορεύει στους δικαστές κάθε απασχόληση με το πρόβλημα της συνταγματικότητας νόμων, αλλά στην πραγματικότητα προϋποθέτει και άρα αναγνωρίζει έμμεσα το δικαίωμα του δικαστικού

66. Βλ. Μιχαλακόπουλο, Ν. Δίκαιον, τόμος 6, σελ. 327 / Χουβαρδά Γεώργιο

Το ΑΕΔ, Το Νο Β1976,6, 1044

67. Βλ. Βενιζέλο Ε. Οι ιδιομορφίες του Ελληνικού Συστήματος ελέγχου της συνταγματικότητας των νόμων

"Παράγοντας Εντατικοποίησης ή περιορισμού του ελέγχου;" Το Σ.14, σελ. 454 ε.π.

68. Βλ. Χουβαρδά Γ. Το ΑΕΔ, Τ.Νο Β1976, σ.1042 ε.π.

69. Βλ. Σκουρή Β, Συστήματα του Δικαστικού Ελέγχου της Συνταγματικότητας των νόμων, Το Σ 8, σ.526.

ελέγχου, επειδή το Συνταγματικό Δικαστήριο παρεμβάλλεται μόνο, εφόσον ο δικαστής της κύριας υποθέσεως συμπεράνει ότι ο κρίσιμος κανόνας δικαίου είναι αντισυνταγματικός.

Εν κατακλείδι, δεδομένου ότι η συνταγματικότητα των νομοθετικών πράξεων ελέγχεται από κάθε δικαστήριο, μπορεί να υπάρξουν αντίθετες σχετικές αποφάσεις των ανώτατων δικαστηρίων (ΣτΕ, ΑΠ και Ε.Σ.). Γι' αυτό το άρθρο 100 εισάγει τρόπο άρσης της αμφισβήτησης, που δημιουργείται από τέτοιες αντίθετες αποφάσεις70.

70. Βλ. Σπηλιόπουλο, Εγχειρίδιο διοικητικού δικαίου ΙΙ11η Έκδοση Αθήνα – Κομοτηνή: Αντ.Ν.Σάκκουλας, 1993 / Βλ. Κυπραίω Μ. Το Σ 1997, σ. 619.

2Α5. β) Οι προϋποθέσεις της Επέμβασης του ΑΕΔ για να προβεί σε έλεγχο της συνταγματικότητας των νόμων. Θέμα ουσιαστικής συνταγματικότητας ή έννοιας τυπικού νόμου παραπέμπεται στο ΑΕΔ, όταν γι' αυτό το θέμα ένα ανώτατο δικαστήριο της Χώρας (ΣτΕ, Α.Π., Ε.Σ) αποδέχεται με την απόφασή του άποψη διαφορετική από αυτήν της αποφάσεως άλλου ανώτατου από τα ΣτΕ, Α.Π. και Ε.Σ., αλλά με την προϋπόθεση ότι υπάρχει είτε αντίθεση ως προς την κρίση, ότι η επίμαχη διάταξη είτε αντίθεση ως προς την έννοια που δόθηκε σ' αυτήν71.

## ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

1. Εάν οι διατάξεις που ερμηνεύτηκαν από τα Ανώτατα Ειδικά Δικαστήρια δεν είναι του ίδιου τυπικού νόμου αλλά διαφορετικών νόμων τότε εκλείπει η προϋπόθεση της αντίθεσεως ως προς την ερμηνεία και, συνεπώς

δεν υφίσταται δικαιοδοσία του ΑΕΔ. Αυτό ισχύει ακόμη κι αν οι διατάξεις των διαφορετικών αυτών τυπικών νόμων έχουν την ίδια διατύπωση και ρυθμίζουν τα ίδια ή έστω συναφή ζητήματα<sup>72</sup>.  
2. Πρέπει οι αντίθετες ερμηνευθείσες διατάξεις να είναι του ίδιου νόμου, δεν αρκεί δε να πρόκειται για ίδιες έστω κατά περιεχόμενο, διατάξεις νόμων που ίσχυσαν διαδοχικά. Εάν όμως οι ίδιες διατάξεις κωδικοποιήθηκαν διαδοχικά με διαφορετικά διατάγματα

71. Βλ. ΑΕΔ 47/82.

72. Βλ. Χιώλο Κ. Το κατ' άρθρο 100 του Σ ΑΕΔ Το Νο Β, Αρμενόπουλος, 1992 σ. 1272 / Βλ. ΑΕΔ 3/ Βλ. ΑΕΔ 3/89, 44/91.

(και έχουν περιληφθεί στις κωδικοποιήσεις με διαφορετικούς αριθμούς, ως προς τα άρθρα, δεν πρόκειται για διαφορετικές διατάξεις αλλά για τις ίδιες<sup>73</sup>.

3. Το νομοθετικό όργανο δε δεσμεύεται από την απόφαση του ΑΕΔ και μπορεί με νέα νομοθετική πράξη να θεσπίσει τον ίδιο κανόνα δικαίου. Στην περίπτωση αυτή μπορεί να τεθεί πάλι θέμα αντισυνταγματικότητας και δεν αποκλείεται λόγω της μεταβολής των κοινωνικών και οικονομικών συνθηκών και δεδομένων, το ΑΕΔ να διατυπώσει διαφορετική απόφαση<sup>74</sup>.

73. Βλ. Χιώλος Κ. Το κατ' άρθρο 100 του Σ. ΑΕΔ, Το Νο Β, Αρμενόπουλος, 1992, σ.1272 / Βλ. ΑΕΔ 31/90.

74. Βλ. Σηλιοτόπουλο, Εγχειρίδιο διοικητικού δικαίου ΙΙ, 11η Έκδοση Αθήνα – Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάκκουλας, 1993, σ. 415.

2.Α5.γ) Σύγκριση συστημάτων δικαστικού ελέγχου της συνταγματικότητας των νόμων στην Ευρώπη (Γερμανία, Ελβετία, Αυστρία, Ιταλία)<sup>75</sup>

Η επισκόπηση του γερμανικού δικαίου και ιδίως της διαδικασίας του άρθρου 100 του Grundgesetz μας επιτρέπει να παρατηρήσουμε πως το γερμανικό δίκαιο αποφεύγει τις δύο ακραίες λύσεις του γαλλικού (απαγόρευση του δικαστικού ελέγχου) και του αμερικάνικου δικαίου (πλήρης παραχώρηση του δικαιώματος ελέγχου της συνταγματικότητας), ακολουθώντας μια μέση οδό σύμφωνα με την οποία το δικαίωμα προκαταρκτικού ελέγχου της συνταγματικότητας των νόμων έχουν όλοι οι δικαστές. Όμως η ακύρωση του νόμου ως αντισυνταγματικού ανήκει αποκλειστικά στο Συνταγματικό Δικαστήριο. Με τον τρόπο αυτό προστατεύεται ως ένα βαθμό το κύρος του νομοθέτη και ενισχύεται με αποτελεσματικό τρόπο η ασφάλεια του δικαίου, αφού το αρμόδιο για την ακύρωση των νόμων Συνταγματικό Δικαστήριο είναι σε θέση να εκτιμήσει πληρέστερα, να σταθμίσει καλύτερα και να επιλύσει ορθότερα και οριστικά το συνταγματικό πρόβλημα. Σχετικά αυστηρό εμφανίζεται το Ελβετικό δίκαιο όπου οι ομοσπονδιακοί νόμοι δεν ελέγχονται από τα δικαστήρια ως προς την συνταγματικότητά τους. Αξίζει να σημειωθεί πως σε δημοψήφισμα που έλαβε χώρα την 22-1-1939 ο λαός της Ελβετίας αρνήθηκε με μεγάλη πλειοψηφία ν' αναθεωρήσει το άρθρο 113 και να επιτρέψει την ακύρωση αντισυνταγματικών (ομοσπονδιακών) νόμων από το Ομοσπονδιακό δικαστήριο.

75. Βλ. Σκουρής Β. Συστήματ δικαστικού ελέγχου της συνταγματικότητας των νόμων, Το Σ 8, σ..530 επ.

Κι αυτό γιατί τα έντονα στοιχεία της άμεσης δημοκρατίας όπως επικράτησαν και διαμορφώθηκαν στην Ελβετία δε συμβιβάζονται με την αρχή πλήρους ελέγχου της συνταγματικότητας των νόμων, οι οποίοι υπόκεινται και συχνά υποβάλλονται σε δημοψήφισμα. Σε μια χώρα, λοιπόν, με ολοκληρωμένους μηχανισμούς άμεσης δημοκρατίας είναι δύσκολο να κερδίσει έδαφος η ιδέα της δικαστικής ακύρωσης νόμων, που έχουν ψηφισθεί ή μπορούν να ψηφισθούν από το λαό.

Στην Αυστρία ακολουθείται περίπου το ίδιο σύστημα ελέγχου της συνταγματικότητας των νόμων μ' εκείνο της Γερμανίας, δηλαδή το Συνταγματικό Δικαστήριο ελέγχει τη νομιμότητα των κανονιστικών διαταγμάτων καθώς και τη συνταγματικότητα τυπικών νόμων, εφ' όσον το ζητήσουν ορισμένα κρατικά όργανα, μεταξύ δε αυτών και τα δικαστήρια. Παρατηρούμε όμως στο σημείο αυτό την εξής διαφορά: Ενώ όλα τα δικαστήρια μπορούν να υποβάλλουν αίτηση για τον έλεγχο της νομιμότητας των κανονιστικών διαταγμάτων, δικαίωμα να προκαλέσουν τον έλεγχο της συνταγματικότητας έχουν μόνο τα δικαστήρια δευτέρου βαθμού, το Ανώτατο Δικαστήριο (Oberster Gerichtshof) και το Διοικητικό Δικαστήριο (Verwaltungsgerichtshof). Η απαγόρευση ασκήσεως ελέγχου από τους κοινούς δικαστές και η συγκέντρωση του στο Συνταγματικό Δικαστήριο οφείλονται στον κίνδυνο αντιφατικών αποφάσεων πάνω σ' ένα τόσο σοβαρό θέμα, όπως είναι η συνταγματικότητα και συνεπώς η εφαρμογή κανόνων δικαίου. Ο φόβος αυτός έχει επηρεάσει το συνταγματικό νομοθέτη σε τέτοιο βαθμό, ώστε να επηρεάσει το μονοπώλιο του Διοικητικού Δικαστηρίου (Vergassungsgerichtshof) και στα κανονιστικά διατάγματα της Κυβέρνησης.

Το καθεστώς του δικαστικού ελέγχου της συνταγματικότητας νόμων που ισχύει σήμερα στην Ιταλία θυμίζει πολλά σημεία το γερμανικό δίκαιο. Στο Συνταγματικό Δικαστήριο της Ιταλίας (Corte Costituzionale) ανήκει ο έλεγχος της συνταγματικότητας των τυπικών νόμων και των πράξεων που έχουν ισχύ νόμου. Η παραπομπή στο Συνταγματικό Δικαστήριο επιτρέπει την οριστικά λύση του προβλήματος επειδή η απόφασή του έχει ισχύ erga omnes. Αξίζει να σημειωθεί ότι δικαίωμα και καθήκον παραπομπής έχουν - όπως και στη Γερμανία - όλα

τα δικαστήρια.

2.Β5. Η Διαδικασία

2.Β5 α) Οι δικαιούντες να προσφύγουν στο ΑΕΔ76

Το ΑΕΔ σε περίπτωση έκδοσης για θέμα σχετικό με την ουσιαστική Συνταγματικότητα ή την έννοια Τυπικού νόμου, αντίθετων αποφάσεων του Συμβουλίου της Επικρατείας, του Α.Π. ή του Ε.Σ, αίρει την αμφισβήτηση κατόπιν υποβολής αίτησης α) Του Υπουργού Δικαιοσύνης, του Εισαγγελέα του Άρειου Πάγου, του Γενικού Επιτρόπου της Επικρατείας από το Ε.Σ. ή του Γενικού Επιτρόπου της Διοικητικής Δικαιοσύνης, β) οποιονδήποτε έχει έννομο συμφέρον.

Θα πρέπει να τονισθεί πως από τη στιγμή παραπομπής της υποθέσεως, για την οποία εκφράζεται διαφωνία από τα Ανώτατα Δικαστήρια, στο Α.Ε.Δ. η υπόθεση παραμένει κατά τα λοιπά εκκρεμής στο δικαστήριο που εξέδωσε την παραπομπή της στο ΑΕΔ, το οποίο (δικαστήριο έκδοσης παραπομπής), μετά την έκδοση της απόφασης του ΑΕΔ και αφού του κοινοποιηθεί η απόφαση από τον γραμματέα του ΑΕΔ, επιλαμβάνεται με αίτηση των διαδίκων ή και αυτεπαγγέλτως την εκδίκαση εκ νέου της υπόθεσης, τώρα πια έχοντας την υποχρέωση να συμμορφωθεί προς την απόφαση του ΑΕΔ.

76. Βλ. αρθρ.48 του ΚΑΕΔ

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗ

Τα προαναφερθέντα εφαρμόζονται εφ' όσον η μια τουλάχιστον των αντίθετων αποφάσεων δημοσιεύθηκε μετά την έναρξη της ισχύος του Συντάγματος.

2.Β5.β) Οι διάδικοι77

Διάδικοι είναι όλοι οι διάδικοι της δίκης κατά την οποία εκδόθηκε η παραπεμπτική απόφαση, καθώς και οι αιτούντες.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗ

Το εισαγωγικό δικόγραφο της δίκης μαζί με την πράξη ορισμού δικασίμου κοινοποιείται, σε κάθε περίπτωση στον Υπουργό Δικαιοσύνης, ο οποίος κι αν δεν είναι διάδικος, δικαιούται να μετέχει στη συζήτηση χωρίς άλλη διατύπωση.

77. Βλ. αρθρ. 49 του Κ.Α.Ε.Δ. /Βλ. Σπηλιωτόπουλος, Εγχειρίδιο διοικητικού δικαίου ΙΙ, 11η Έκδοση, Αθήνα – Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάκκουλας 1993, σ. 406, υποσημ, 7.

2. Β5 γ) Διαδικαστικές Πράξεις 78

1. Η πράξη ορισμού της δικασίμου μαζί με μια περιληπτική αναφορά στο αντικείμενο της αμφισβήτησης δημοσιεύεται σε δύο ημερήσιες εφημερίδες της Αθήνας είκοσι μέρες πριν τη δικάσιμο.

2. Αντίγραφο σχετικό με την άρση αμφισβήτησης ή παραπεμπτικής δικαστικής απόφασης, μαζί με την πράξη ορισμού δικασίμου κοινοποιείται είκοσι μέρες πριν από αυτή και στον Πρόεδρο του ΣΤΕ, στον Εισαγγελέα του Α.Π. και στον Επίτροπο του Ε.Σ. για να ενημερώσουν οι τελευταίοι τα οικεία δικαστήρια καθώς και τον Υπουργό δικαιοσύνης.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗ

Αν κάποιος ιδιώτης ασκήσει αίτηση όμοια κοινοποίηση ενεργείται, με την επιμέλεια του Εισηγητή προς κάθε πρόσωπο το οποίο αφορά η υπόθεση απ' την οποία νομιμοποιείται ο αιτών να άρει την αμφισβήτηση.

3. Κάθε δικαστήριο ενώπιον του οποίου εκκρεμεί υπόθεση στην οποία έχουν εφαρμογή διατάξεις τυπικού νόμου, οι οποίες αποτελούν αντικείμενο εκκρεμούς αμφισβήτησης ενώπιον του ΑΕΔ, απ' τη στιγμή που θα ενημερωθεί με οποιονδήποτε τρόπο γι' αυτή οφείλει αυτεπαγγέλτως, να αναλάβει την έκδοση οριστικής απόφασης μέχρι να δημοσιευτεί η απόφαση του ΑΕΔ.

78. Βλ. αρθρ. 50 –56 του ΚΑΕΔ

2 Β5.δ) Η περίπτωση αναδρομικής ισχύος της απόφασης του ΑΕΔ

Σύμφωνα με το αρ. 100 παρ.4 του Συντ. η διάταξη νόμου που κηρύσσεται με την απόφαση του ΑΕΔ αντισυνταγματική, είναι ανίσχυρη, δηλαδή καταργείται απ' το χρόνο δημοσίευσής της ή απ' το χρόνο που ορίζει η απόφαση του ΑΕΔ.

Κι αν πρόκειται για αντισυνταγματική διάταξη νόμου προγενέστερου του Συντάγματος, πρέπει να εφαρμοστεί από το ΑΕΔ η ειδική διάταξη του άρθρου 111 §1 του Συντάγματος σύμφωνα με την οποία "Κάθε διάταξη νόμου ή διοικητικής πράξης με κανονιστικό χαρακτήρα, που είναι αντίθετη προς το Σύνταγμα καταργείται απ' την έναρξη της ισχύος του.

Αν πρόκειται για αντισυνταγματική διάταξη μεταγενέστερου του Συνταγματικού νόμου, σύμφωνα με το αρθρ. 54 παρ.4 του ν.345/1976, η απόφαση του ΑΕΔ μπορεί με ειδικά αιτιολογημένη σκέψη της να ορίσει ότι ισχύει erga omnes (έναντι πάντων) και να κηρύξει το ανίσχυρο της αντισυνταγματικής διατάξεως αναδρομικά,

δηλαδή από χρόνο προγενέστερο της δημοσίευσής της<sup>80</sup>.

Στις δύο παραπάνω περιπτώσεις, εφ' όσον μέσα στο προγενέστερο χρόνο της δημοσίευσής της αποφάσεως του ΑΕΔ είχαν εκδοθεί αμετάκλητες δικαστικές αποφάσεις διοικητικών, πολιτικών και ποινικών δικαστηρίων που είχαν στηριχθεί στις πιο πάνω κηρυχθείσες αντισυνταγματικές διατάξεις νόμων, οι διάδικοι δικαιούνται να υποβάλλουν αίτηση να επαναληφθεί η διαδικασία, με την οποία έχει εκδοθεί η αμετάκλητη απόφαση, εντός προθεσμίας (6) μηνών από τη δημοσίευση της απόφασης του ΑΕΔ.

79. Βλ. Κυπραίο Μ, Το ΑΕΔ, Το Σ 1977, σελ. 266 επ.

80. Βλ. και αρθρ. 51 §§ 1,4 του ΚΑΕΔ.

Το δικαστήριο που θα επαναλάβει τη διαδικασία στην περίπτωση αυτή, υποχρεούται να μην εφαρμόσει την αντισυνταγματική διάταξη<sup>81</sup>.

#### ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

1. Οι εκδοθείσες διοικητικές πράξεις κατά τη διάρκεια του πιο πάνω αναδρομικού χρόνου, που είχαν ως βάση διάταξη νόμου, η οποία κηρύχθηκε αντισυνταγματική με απόφαση του ΑΕΔ, ανακαλούνται υποχρεωτικά εντός προθεσμίας έξι (6) μηνών από τη δημοσίευση αποφάσεως του ΑΕΔ<sup>82</sup>.

2. Στην περίπτωση που με απόφαση του ΑΕΔ έγινε άρση της αμφισβήτησης της εννοίας διατάξεων τυπικού νόμου η απόφαση αυτή έχει αναδρομική ισχύ, δηλαδή εφαρμόζεται και σε υποθέσεις για τις οποίες είχαν εκδοθεί δικαστικές αποφάσεις είτε προ είτε μετά τη δημοσίευση της απόφασης του ΑΕΔ<sup>83</sup>.

81. Βλ. αρθρ. 51§5 του ΚΑΕΔ.

82. Βλ. αρθρ. 51§6 του ΚΑΕΔ

83. Βλ. αρθρ. 48§2, αρθρ. 50§3, αρθρ. 51§§2 και 3

2 Α6. Η άρση της αμφισβήτησης για το χαρακτηρισμό κανόνων του διεθνούς δικαίου ως γενικά παραδεγμένων κατά την παράγραφο 1 του αρθρ. 28 84 .

2 Α6. α) Οι υποθέσεις που αναλαμβάνει το ΑΕΔ

Εφ' όσον 1) εκκρεμεί υπόθεση ενώπιον οποιουδήποτε δικαστηρίου ή διοικητικής αρχής και δημιουργείται αμφιβολία για τον χαρακτηρισμό κανόνων του διεθνούς δικαίου ως γενικών παραδεγμένων, το ΑΕΔ επιλαμβάνεται της υποθέσεως προς άρση της αμφιβολίας. α) Όταν πρόκειται για απόφαση που βρίσκεται σε εκκρεμότητα ενώπιον δικαστηρίου κατόπιν παραπεμπτικής απόφασης αυτού. β) Όταν πρόκειται για υπόθεση που βρίσκεται σε εκκρεμότητα ενώπιον διοικητικής αρχής, με αίτηση του αρμόδιου Υπουργού, ο οποίος εκθέτει και την άποψη που υποστηρίζει.

#### ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗ

Στις παραπάνω περιπτώσεις η εκδίκαση της εκκρεμούσης υπόθεσης ενώπιον του δικαστηρίου αναβάλλεται υποχρεωτικά, και η ενέργεια η σχετική με τη διοικητική υπόθεση διακόπτεται μέχρι να εκδοθεί η απόφαση του ΑΕΔ.

2) Εφ' όσον εκκρεμεί υπόθεση ενώπιον οποιουδήποτε δικαστηρίου ή οργάνου της διοίκησης το οποίο είναι αρμόδιο σύμφωνα με το νόμο για την επίλυση της αμφισβήτησης κατόπιν άσκησης φανερού ένδικου μέσου, της οποίας (άσκησης) είναι δυνατόν να ζητηθεί η άρση της αμφισβήτησης και κάποιων διαδικιών που παρίστανται στη δίκη ή από

84. Βλ. αρθρ. 52 – 54, του ΚΑΕΔ

εκείνων που ενδιαφέρονται για τη διοικητική υπόθεση, με αίτησή τους προς το ΑΕΔ. Στην περίπτωση αυτή η πρόσδος της δίκης ή της διοικητής διαδικασίας αναστέλλεται μόνο μετά από διαταγή του ΑΕΔ μέσω παραπεμπτικής απόφασής του.

3. Εφ' όσον διατυπώνονται αντίθετες αποφάσεις του ΣΤΕ, του Α.Π. ή του Ε.Σ ως προς το χαρακτηρισμό κανόνος του διεθνούς δικαίου ως γενικώς παραδεγμένου<sup>85</sup>.

2 Β6. Η Διαδικασία

2 Β6. α) Οι διάδικοι

Διάδικοι στη δίκη ενώπιον του ΑΕΔ είναι:

1) Εάν πρόκειται για αμφισβήτηση σχετικά με εκκρεμή υπόθεση ενώπιον της διοίκησης, ο παραπέμπας Υπουργός και εκείνοι τους οποίους αφορά η υπόθεση.

2) Εάν πρόκειται για υπόθεση που εκκρεμεί ενώπιον δικαστηρίου, όλοι οι διάδικοι της δίκης.

#### ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗ

Το εισαγωγικό δικόγραφο της δίκης μαζί με την πράξη ορισμού δικασίμου, κοινοποιείται σε κάθε περίπτωση και στους Υπουργούς Δικαιοσύνης και Εξωτερικών, οι οποίοι ακόμη κι αν δεν είναι διάδικοι δικαιούνται να μετάσχουν στη συζήτηση της υπόθεσης ενώπιον του ΑΕΔ χωρίς να γίνει οποιαδήποτε διατύπωση.

85. Στην περίπτωση αυτή έχουν ανάλογη εφαρμογή τα άρθρα 48-51 του ΚΑΕΔ

### 2 Β6. β) Διαδικαστικές Πράξεις

Στην περίπτωση εκκρεμούς υπόθεσης ενώπιον οποιουδήποτε δικαστηρίου ή οργάνου της διοίκησης που είναι αρμόδιο σύμφωνα με το νόμο για επίλυση της αμφισβήτησης, εάν δε διαταχθεί αναστολή της προόδου της δίκης από το ΑΕΔ και η απόφαση του ΑΕΔ που ακολούθησε είναι αντίθετη προς όσα έγιναν δεκτά απ' το δικαστήριο που εκδίωκε την υπόθεση, είναι δυνατόν, τότε, να γίνει αίτηση επανάλωσης της διαδικασίας<sup>86</sup> σχετικά με την οποία εκδόθηκε η απόφαση. Υπό τις ίδιες προϋποθέσεις, είναι δυνατόν να εκδοθεί διοικητική πράξη αντίθετη προς την απόφαση του ΑΕΔ. Η διοικητική αυτή πράξη ανακαλείται υποχρεωτικώς <sup>87</sup>.

### 3. Το ζήτημα του ελέγχου του Κύρους των Ευρωβουλευτικών Εκλογών από το ΑΕΔ.

Είναι γεγονός πως προβληματίζει και διχάζει το ζήτημα του ελέγχου του Κύρους των Ευρωβουλευτικών Εκλογών από ΑΕΔ. Μια μεγάλη μερίδα ανθρώπων υποστηρίζει πως το ΑΕΔ είναι ανώτατο εκλογικό όργανο, αρμόδιο για την εκδίκαση ενστάσεων που στρέφονται κατά του κύρους των διεξαγόμενων σ' όλη την Επικράτεια Εκλογών για την ανάδειξη των αντιπροσώπων είτε στη Βουλή, είτε στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, εφ' όσον στη δεύτερη περίπτωση, οι αμφισβητήσεις που εγείρονται βάση έχουν τις εθνικές για τις εκλογές διατάξεις. Έτσι, υποστηρίζεται<sup>88</sup> πως η πρόσθεση στις αρμοδιότητες του ΑΕΔ και εκείνης

86. Η διαδικασία ορίζεται από άρθρ. 51 §§ 2 και 3 του ΚΑΕΔ.

87. Σύμφωνα με όσα ορίζει το άρθρ. 51§6.

88. Βλ. Μποτόπουλο Κ. Τσάτσος, Δ. Τα κωλύματα εκλογιμότητας των βουλευτών υπό το φως της νομολογίας του ΑΕΔ, Κέντρο Ευρωπαϊκού Συνταγματικού Δικαίου Ίδρυμα Θεμιστοκλή και Δημητρίου Τσάτσου, Αθήνα – Κομοτηνή: Αντ. Ν Σάκκουλας, 1999 σ.92 επ.

για την εκδίκαση των κωλυμάτων των Ευρωβουλευτών δεν είναι τόσο αβάσιμα όσο θα μπορούσε να θεωρηθεί από πρώτη ματιά, με βάση δηλαδή μόνο τη διατύπωση του αρ.58 του Συντάγματος, σύμφωνα με το οποίο "Ο έλεγχος και η εκδίκαση των βουλευτικών εκλογών, κατά κύρους των οποίων ασκούνται ενστάσεις που αναφέρονται είτε σε εκλογικές παραβάσεις σχετικές με την ενέργεια των εκλογών είτε σε έλλειψη των νόμιμων προσόντων, ανατίθενται στο Ανώτατο Ειδικό Δικαστήριο του άρθρου 100".

Κατ' αρχήν γιατί το δικαστήριο δεν έπλασε τον ίδιο τον κανόνα της αρμοδιότητας του ΑΕΔ παρά μόνο εφάρμοσε το άρθρ.8 παρ.2 του ν.1180/1981 σύμφωνα με τον οποίο "πάση άλλη<sup>89</sup> ένστασις ήτις ήθελε ασκηθεί κατά του κύρους των κατά τον παρόντα νόμον εκλογών 90 αναφερόμενη είτε εις εκλογικά παραβάσεις περί την ενέργειαν τούτων είτε εις την έλλειψιν των νομίμων προσόντων εκδικάζεται υπό του κατά το άρθρο 100 του Συντάγματος Ανώτατου Ειδικού Δικαστηρίου". Η ύπαρξη βέβαια και μόνο της διάταξης αυτής δε σήμαινε αναγκαστικά και ότι το ΑΕΔ θα τη θεωρούσε άνευ ετέρου συνταγματική, ενόψει της φαινομενικά σαφούς διατύπωσης του άρθρου 58 του Συντάγματος. Το ΑΕΔ, όμως, έκανε αυτό το άλμα διαμέσου μιας ερμηνευτικής κατασκευής η οποία ξεφεύγει απ' τη στενή γραμματική ερμηνεία των διατάξεων αλλά διαθέτει αρκετή πειστικότητα. Δέχεται ότι με τη διάταξη του άρθρου 100 του Συντάγματος ορίζεται η διαδικασία του ΑΕΔ περιοριστικώς, ερμηνεύει όμως τον όρο αυτό ότι σημαίνει "κατά τρόπον

89.Εκτός αυτών που είχαν εγερθεί βάσει της προσαρτημένης στην απόφαση του Συμβουλίου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων πράξεως της 20-9-1976)

90. δηλαδή των Ευροεκλογών.

μη αποκλείοντα την εις την δικαιοδοσίαν του υπαχθείσας, πρώτη των οποίων είναι η εκδίκασις ενστάσεων κατά του κύρους των βουλευτικών Εκλογών. Με βάση αυτό το συλλογισμό, δέχεται ότι ανάθεση στο ΑΕΔ της εκδίκασης των ενστάσεων κατά του κύρους των ευρωεκλογών δεν είναι αντισυνταγματική δεδομένου ότι οι εκλογαί αυτοί, φέρουσι τον χαρακτήρα βουλευτικών, προσομοιάζουν προς τα εκλογάς των βουλευτών του ελληνικού Κοινοβουλίου"<sup>91</sup>. Η νομολογιακή αυτή γραμμή διατηρήθηκε και με μεταγενέστερη σειρά αποφάσεων του ΑΕΔ.

Το ΑΕΔ έχοντας να λύσει συγκεκριμένα ζητήματα (στη συγκεκριμένη περίπτωση: ποιο είναι το αρμόδιο για την κρίση των εκλογικών διαφορών εκ των ευρωεκλογών όργανο, με βάση τις ισχύουσες κοινοτικές και εθνικές ρυθμίσεις) το δικαστήριο ερμηνεύει τις διατάξεις ξεπερνώντας ως οφείλει, την μόνη γραμματική προσέγγισή τους σύμφωνα με τον χρυσό κανόνα της ερμηνείας "τίποτε δεν είναι προφανές".

Αντί όμως να εστιάσει την επιχειρηματολογία του στον "περιοριστικό καθορισμό" των αρμοδιοτήτων του ΑΕΔ ή να επικαλεσθεί την ακόμη θολότερη "αντικειμενική ερμηνεία", το δικαστήριο θα μπορούσε ίσως να οικοδομήσει την απόφασή του, αναφερόμενο με αναλυτικότερο τρόπο στη λογική του όλου πλέγματος εκδίκασης των εκλογικών παραβάσεων: στην κάλυψη μόνο των εθνικών εκλογών από το Σύνταγμα, στην ύπαρξη της Πράξης του Συμβουλίου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, ως μεταγενέστερου κανόνα, στη ρητή αναφορά που γινόταν στην πράξη αυτή περί λειτουργίας των Εθνικών διατάξεων κάθε χώρας,

91. Βλ. ΑΕΔ 10/1982, Νομικό Βήμα, 1982, σ.874 – 876

έτσι ώστε τελικά η χρήση του άρθρου 58 να εμφανιζόταν πιο ξεκάθαρα ως αυτό που είναι, δηλαδή όχι ως μια, πράγματι ανεπίτρεπτη, συνταγματική επέκταση, αλλά ένας "δανεισμός" για τους Ευρωβουλευτές των ίδιων διατάξεων που ισχύουν για τους βουλευτές. Συμπερασματικά: η αναφορά στο Σύνταγμα δεν μετατρέπει διάταξη νόμου για την κρίση των κωλυμάτων των Ευρωβουλευτών σε συνταγματικής ισχύος διάταξη, απλώς ρυθμίζει την κρίση αυτή με παρόμοιο των βουλευτικών εκλογών τρόπο.

Η αιτιολογία αυτή πάντως δεν είναι απολύτως ικανοποιητική με αποτέλεσμα ένα μέρος της θεωρίας να ισχυρίζεται ότι η κρίσιμη διάταξη του ν.1180/1981 είναι προφανώς αντισυνταγματική. Το μέρος αυτό της θεωρίας υποστηρίζει<sup>92</sup> πως η διάταξη του άρθρ. 8§2 εδαφ. α' του Ν 1180/1981 "περί εκλογής αντιπροσώπων εις την Συνέλευσιν των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων" που αναθέτει στο ΑΕΔ την εκδίκαση ενστάσεων κατά του κύρους των εκλογών των ευρωβουλευτών που αφορούν παραβάσεις της ελληνικής νομοθεσίας είναι αντισυνταγματική. Σύμφωνα με την ίδια πάντα άποψη, οι συνταγματικές διατάξεις για το ΑΕΔ πρέπει να ερμηνεύονται και να εφαρμόζονται "στενά" λόγω του εξαιρετικού τους χαρακτήρα. Συνεπώς η νομοθετική λειτουργία δεν μπορεί να μεταβάλλει (διευρύνει ή περιορίζει) τη δικαιοδοσία του ΑΕΔ.



Την αντίθετη άποψη δέχτηκε η νομολογία του ΑΕΔ η οποία θεώρησε συνταγματική τη διάταξη σύμφωνα με την οποία, αρμοδιότητα του ΑΕΔ αποτελεί και ο έλεγχος του κύρους των ευρωβουλευτικών Εκλογών.

92. Βλ. Μπεσίλα Μακρίδη Ε. Η έκπτωση των Βουλευτών απ' το Βουλευτικό αξίωμα, Αθήνα – Κομοτηνή: Αντ. Σάκκουλας, 1993, σ.68 – 69.

4. Το ζήτημα "Πρέπει το ΑΕΔ (ο συνταγματικός δικαστής του) να βρίσκεται θπεράνου ελέγχου, να λειτουργεί ως (η μόνη) οiwνεί πατριαρχική αυθεντία;"<sup>93</sup>

Συνήθως επιχειρείται να κατευνασθούν οι φόβοι για ενδεχόμενη, κακή ή αυθαίρετη άσκηση της εξουσίας του συνταγματικού δικαστή με την παρατήρηση, ότι ο δικαστής δεν έχει ελευθερία στην ερμηνευτική του προσπάθεια., αλλά οφείλει να ακολουθεί την "επιστημονική" (νομική) μέθοδο ερμηνείας και όχι να επιχειρεί "πολιτική" ερμηνεία. Όμως μάλλον αντιεπιστημονική θα ήταν η ερμηνεία που θα άφηνε απ' έξω την πολιτική διάσταση, στο μέτρο που αυτή συγκαθορίζει το νόημα του κανόνα δικαίου. Και γενικότερα η ερμηνεία δε μπορεί να περιορίζεται στην καθαρή δογματική επιχειρηματολογία και να παραμελεί την κοινωνική προβληματική που οδήγησε στη ρύθμιση του ερμηνευόμενου κανόνα δικαίου. Η ερμηνεία των κανόνων δικαίου είναι δημιουργική εργασία, ιδίως για εκείνους τους κανόνες τους Συντάγματος που έχουν γενική διατύπωση (μη δεσμευτικό βέβαια χαρακτήρα) και που δίνουν στο δικαστή την ευχέρεια να σταθμίσει τις ηθικές και τις κοινωνικές αξίες. Στάθμιση βέβαια που πρέπει να λαμβάνει υπόψη και την κοινωνική πραγματικότητα η οποία είναι όμως πολλές φορές διχασμένη ή γεμάτη αμφισβητήσεις.

93. Βλ. Χρυσόπουλο Κ. Η αρχή του δικαστικού αυτοπεριορισμού κατά τον έλεγχο της συνταγματικότητας των νόμων, το Νο Β 1989, σ.20.

Συμπεραίνουμε λοιπόν πως ο συνταγματικός δικαστής, δεν πρέπει να κερδίζει την αντικειμενικότητά του με απομόνωσή του από τον κοινωνικό περίγυρο, γιατί τότε θα έχανε την επαφή του με την κοινωνική πραγματικότητα, την οποία όμως πρέπει να κρίνει. Μια δημοκρατική έννομη τάξη έχει υποχρέωση να φροντίζει να διασφαλίζει τη μεγαλύτερη δυνατή ανεξαρτησία στο δικαστή. Όταν όμως του αναθέτει να διαιτητεύσει σε θέματα που προκαλούν οξύτατες πολιτικές διαμάχες δημιουργείται ο κίνδυνος να παρασυρθεί ο δικαστής και να χάσει την αντικειμενικότητά του. Μία μερίδα ανθρώπων εκφράζουν την άποψη πως η προστασία του δικαστή και η κατοχύρωση του κύρους του θα επέβαλλαν να τον απαλλάξουμε κατά το δυνατό από καθήκοντα τελικού και υπέρτατου κριτή σε πολιτικά θέματα <sup>94</sup>.

Μια άλλη σκέψη σχετική με τον έλεγχο του συνταγματικού δικαστή είναι ότι μπορούν να τον ελέγχουν και άλλα όργανα της πολιτείας καθώς και η επιστήμη ή κάθε πολίτης με την έκφραση της γνώμης του και την άσκηση κριτικής των αποφάσεων. Βεβαίως αυτή η άποψη δεν οδηγεί στην επίλυση του προβλήματος. Είναι βέβαιο ότι όλοι υποστηρίζουν να ερμηνεύουν το Σύνταγμα με η ερμηνεία αυτή δε δεσμεύει όλους αλλά τον συνταγματικό νομοθέτη<sup>95</sup>. Έλεγχος δε μη δεσμευτικός παραμένει απλή επιρροή και ενδιαφέρουσα θεωρητική συζήτηση χωρίς καθορισμένες συνέπειες και με αβέβαιη αποτελεσματικότητα.

94. Κατά τον Δ. Κιουσόπουλο (Θ ΝΑ 470) ο δικαστής, κρίνοντας το κύρος ενός νόμου, δύσκολα θα μπορεί να αποκρούσει τη μομφή της αντιπολίτευσης ή της κυβέρνησης ότι είναι όργανο αντίστοιχα της κυβέρνησης ή της αντιπολίτευσης, ανάλογα με το αν δέχεται ή απορρίπτει τις κυβερνητικές αποφάσεις.

95. Το ότι μόνο η δικαστική ερμηνεία έχει δεσμευτική ισχύ το επισημαίνει ο Ρίζος υποσημ. 24, σ. 367 επ.

Κάποιοι άλλοι υποστηρίζουν πως τη συνταγματική δικαιοσύνη τελικά την ελέγχει η πολιτική εξουσία με την έννοια ότι μπορεί να κινηθεί διαδικασία αναθεώρησης του Συντάγματος, ακόμη και κατάργηση του Συνταγματικού Δικαστηρίου (του ΑΕΔ στην προκειμένη περίπτωση). Κι αυτή όμως η άποψη δεν οδηγεί στην επίλυση του προβλήματος αφ' ενός γιατί η αναθεώρηση του Συντάγματος είναι αδύνατη για τις μη αναθεωρήσιμες διατάξεις, αφ' ετέρου γιατί μιλάμε εδώ για τη σκοπιμότητα της συνταγματικής δικαιοσύνης μέσα σε μια ορισμένη συνταγματική τάξη. Η μεταβολή της είναι διαφορετικό θέμα.

Προφανώς μπροστά στην αδυναμία απάντησης στο ερώτημα, ποιος θα ελέγχει το συνταγματικό δικαστή, αναζητείται λύση στο δικαστικό αυτοπεριορισμό<sup>96</sup>, δηλαδή στην επιλογή του ίδιου του δικαστή να απόσχει από τον έλεγχο ενός νόμου, κυρίως όταν το ζήτημα ανάγεται σε πολιτικές αντιπαραθέσεις. Η επίκληση όμως του δικαστικού αυτοπεριορισμού προϋποθέτει την καταφατική απάντηση. Επομένως θα ήταν αρνησιδικία για το δικαστή να απόσχει από την άσκηση της αρμοδιότητας που του ανατέθηκε. Αν προβλεφθεί πάλι η εκούσια μόνο άσκηση της εν λόγω αρμοδιότητας από το συνταγματικό δικαστή, θα πρόκειται για παραχώρηση στο δικαστή ακόμη μεγαλύτερης πολιτικής ευχέρειας. Ο δικαστής δηλαδή θα κρίνει κατά βούληση, πότε και "εναντίον" ποιου νόμου ή ποιας κυβερνητικής πλειοψηφίας θα παρεμβαίνει. Στην πραγματικότητα πάντως υπάρχει κάποιος, ίσως κατά το μεγαλύτερο μέρος του υποσυνείδητος, αυτοπεριορισμός. Αν αναλογισθεί κανείς πόσα μεγάλα περιθώρια αφήνει το Σύνταγμα για δικαιοπλαστική παραγωγή κατά τη συγκεκριμενοποίηση των γενικών του

96. Τη στάση αυτή τηρεί κυρίως το αμερικάνικο Ανώτατο Δικαστήριο από το 1937.

αρχών και επομένως τι τεράστια, στην ουσία νομοθετική, εξουσία έχει ο συνταγματικός δικαστής (και μάλιστα σε επίπεδο συνταγματικού νομοθέτη) θα πρέπει να παραδεχθεί ότι έχει γίνει διεθνώς (και ακόμη λιγότερο στην Ελλάδα) μικρή χρήση αυτής της εξουσίας.

Δεν μένει, λοιπόν, στην ουσία τίποτε άλλο να ελέγχει το δικαστή παρά η συνείδησή του. Ο Klaus Stern θεωρεί ότι αρκεί αυτό. Εδώ λέγει "ισχύει η περήφανη φράση που είναι τιμή αλλά και βάρος για το δικαστή: Κανένας άλλος δεν ευθύνεται γι' αυτόν, μόνος του φέρει την ευθύνη"<sup>97</sup>. Έτσι αποφεύγουμε το πρόβλημα. Όμως η έννομη τάξη οφείλει να μας δίνει λύσεις προπάντων για τις ανώμαλες καταστάσεις και όχι απλώς για εκείνες που οι υπεύθυνοι φέρονται άψογα. Είναι αυτό το τελευταίο που ζητούν οι ενεργοί πολίτες. Σεβαστή λοιπόν, η καλοπροαίρετη και ρομαντική εκδήλωση απόλυτης εμπιστοσύνης στο πρόσωπο του συνταγματικού δικαστή, όμως ας αναλάβουμε τις ευθύνες μας ενώπιον των κρίσιμων προβλημάτων που ξεπροβάλλονται μπροστά μας.

5. Πλημμέλειες στη ρύθμιση των Αρμοδιοτήτων Του ΑΕΔ.

Μία μερίδα της θεωρίας υποστηρίζει πως εντοπίζονται κάποια προβλήματα-ελλείψεις στη ρύθμιση των

Αρμοδιοτήτων του ΑΕΔ. Αρχικά σε ό,τι αφορά την εσωτερική οργάνωση του ΑΕΔ, κάποιιο υποστηρίζουν ότι η προβλεπόμενη ανά διετία κλήρωση για τα μέλη του ΑΕΔ που σημαίνει ότι, υπό κανονικές συνθήκες, τα σχετικά με κωλύματα ζητήματα που γεννώνται με βάση μία και μόνο εκλογική αναμέτρηση κρίνονται από δύο διαφορετικές συνθέσεις του Α.Ε.Δ, θα μπορούσε να γεννήσει προβληματισμό για το κατά πόσο θίγεται έτσι η αρχή της ισότητας.

97. Βλ. Ανδρουλάκη, Το Νο Β.33, σ.1515

Και πάλι πάντως το κρίσιμο στοιχείο είναι η ομοιομορφία των συνθηκών υπό τις οποίες λαμβάνει χώρα η κρίση και όχι η ταύτιση των προσώπων που απαρτίζουν το ΑΕΔ<sup>98</sup>.

Επίσης, σε ό,τι αφορά τον τρόπο λειτουργίας του, η ρύθμιση της αρμοδιότητας του ΑΕΔ περιόρισε αντικειμενικά τον δικαστικό έλεγχο, τόσο στην περίπτωση της ουσιαστικής συνταγματικότητας όσο και στην περίπτωση της εννοίας των διατάξεων τυπικού νόμου, γιατί υπάρχουν πλείστοι και μεγίστης σημασίας τυπικοί νόμοι όπως είναι οι ποινικοί, που από τη φύση τους αποκλείεται σύμφωνα με τις δικονομικές διατάξεις να γίνουν αντικείμενο αντίθετων αποφάσεων του ΣΤΕ, του Α.Π και του Ε.Σ και άρα αποκλείεται να υπαχθούν στο δικαστικό έλεγχο του ΑΕΔ και συνεπώς αποκλείεται να απονεμηθεί η συνταγματική δικαιοσύνη στους πολίτες σε ζωτικής σημαίας περιοχές των βιοτικών σχέσεων<sup>99</sup>.

Επιπλέον η ρύθμιση της αρμοδιότητας του ΑΕΔ περιόρισε υπερβολικά τον δικαστικό έλεγχο, γιατί εξάρτησε την αρμοδιότητα του ΑΕΔ από την ύπαρξη αντίθετων δικαστικών αποφάσεων δύο τουλάχιστον δικαστηρίων: του ΣΤΕ, του Α.Π και του Ε.Σ, που συνδέονται με την πάροδο σημαντικού χρόνου και απαιτούν μεγάλες δαπάνες. Ορθότερο, κατά μερικούς θα ήταν να υπήρχε αρμοδιότητα του ΑΕΔ χωρίς την ύπαρξη των δύο αντίθετων αποφάσεων, δηλαδή να αρκούσε η απόφαση ενός μόνο διοικητικού, πολιτικού, ή ποινικού δικαστηρίου πρώτου βαθμού και όχι του ανώτατου βαθμού.

98. Βλ. Μποτόπουλο Κ., Τσάτσο Δ., Τα κωλύματα εκλογιμότητας των βουλευτών υπό το φως της νομολογίας του ΑΕΔ, Κέντρο Ευρωπαϊκού Συνταγματικού Δικαίου-Ίδρυμα Θεμιστοκλή και Δημητρίου Τσάτσου, Αθήνα-Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάκιουλας, 1999, σ. 96, υποσημ. 134.

99. Περιοχές ποινικού, οικογενειακού, ενοχικού, εμπράγματος, δικαίου.

Τέλος, η ρύθμιση της αρμοδιότητας του ΑΕΔ περιόρισε το αντικείμενο του δικαστικού ελέγχου από το ΑΕΔ μόνο στις διατάξεις τυπικού νόμου, κι έτσι η κυβέρνηση έχει τη δυνατότητα να ξεφύγει το δικαστικό έλεγχο, προβαίνοντας σε νομοθετική ρύθμιση των θεμάτων που θέλει, όχι με τυπικό αλλά ουσιαστικό νόμο, δηλαδή με διατάγματα στηριζόμενα σε εξουσιοδότηση<sup>100</sup>. Έτσι, οι πολίτες στερούνται της συνταγματικής προστασίας του Α.Ε.Δ σε πολλές και σπουδαίες περιοχές των βιοτικών σχέσεων<sup>101</sup>.

6.Η Συνταγματική Σημασία του Α.Ε.Δ<sup>102</sup>

Είναι γεγονός ότι το ΑΕΔ από το Σύνταγμα εξουσιοδοτήθηκε να ελέγχει και να καταργεί πράξεις άλλων συνταγματικών οργάνων, όπως είναι τα νομοθετικά και εκτελεστικά όργανα (Βουλή, Κυβέρνηση, Πρόεδρος της Δημοκρατίας). Έτσι παράλληλα προς τα παραδοσιακά όργανα του Συντάγματος που είναι το Εκλογικό σώμα, ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας, η Βουλή και η Κυβέρνηση, το συνταγματικό δικαστήριο έχει αρμοδιότητα όχι μόνο να επηρεάζει, αλλά και να καταργεί τυπικά περαιωμένες πράξεις των άλλων συνταγματικών οργάνων, που είναι αντίθετες με το Σύνταγμα. Έτσι με το ΑΕΔ οργανώθηκε ένα σύστημα ελέγχου για τη διασφάλιση της ισορροπίας των συνταγματικών οργάνων και γενικότερα της πολιτικής ενότητας.

Επίσης, η νομολογία του ΑΕΔ είναι ταυτόχρονα διαπλαστική, διασφαλιστική, ενοποιητική και ρυθμιστική για τη συνταγματική άρα και την πολιτική ζωή και επιδρά στη διανομή και στην οριοθέτηση της

100. Εξουσιοδότηση σύμφωνα με τα άρθρα 43 και 44 του Συντάγματος.

101. Βλ. Κυπραίο Μ., το ΑΕΔ, το Σ, 1977, σ. 258-259

102. Βλ. Κυπραίο Μ., το ΑΕΔ, το Σ, 1977, σ. 27772-274

δύναμης των άλλων συνταγματικών οργάνων. Στην ενοποιητική επίδραση των αποφάσεων του ΑΕΔ έγκειται ακριβώς η διαφορά του από τα υπόλοιπα ανώτατα δικαστήρια, που η λειτουργία τους περιορίζεται από την έννομη τάξη που έχει διαμορφωθεί. Αλλά η άποψη αυτή παραβλέπει ότι η ανεξαρτησία ενός συνταγματικού οργάνου, όπως είναι το ΑΕΔ, και η κοινοβουλευτική αρχή είναι δύο ασυμφιλίωτες συνταγματικές αρχές, που αναμίχθηκαν μόνο στο κοινοβουλευτικό σύστημα με τη μορφή του κοινοβουλευτικού ελέγχου και της ευθύνης. Στα ουσιαστικά κριτήρια ανήκει ότι το ΑΕΔ έχει αυτάρκεια και δεν υπάγεται σε άλλο συνταγματικό όργανο, ότι αποφασίζει ανεξάρτητα για τις πράξεις του και είναι ελεύθερο στην εσωτερική του οργάνωση.

Η ίδρυση και οι αρμοδιότητες του ΑΕΔ οδήγησε στην αποτελεσματική συγκέντρωση όλων των άλλων δικαστικών διαδικασιών που αποτελούσαν ατελή μόνο εγγύηση για την τήρηση του Συντάγματος. Βέβαια το ΑΕΔ δεν ελέγχει τη σκοπιμότητα, την αναγκαιότητα ή την αρτιότητα και ποιότητα της νομοθετικής ρύθμισης. Οπωσδήποτε όμως (και με την ελλιπή δικαιοδοσία του ΑΕΔ) δεσμεύονται τα άλλα συνταγματικά όργανα, το νομοθετικό και το εκτελεστικό με αποτέλεσμα οι συνταγματικοί κανόνες να μην αποτελούν απλές διακηρύξεις προγραμματικών αρχών και ευχών, αλλά να αποτελούν δεσμευτικούς κανόνες με τους οποίους αρχίζει τουλάχιστον να εμπεδώνεται η πεποίθηση για την υπέρτερη ισχύ των κανόνων του Συντάγματος απέναντι στους υπόλοιπους κανόνες του δικαίου. Τέλος η ανάθεση του ελέγχου της συνταγματικότητας (τυπικών) των άμεσα εκλεγμένων οργάνων της νομοθετικής λειτουργίας από αλληπάλληλες, πρόχειρες και αστήρικτες δικαστικές κρίσεις<sup>103</sup>. Το ΑΕΔ

103. Βλ. Σκουρή Β., Συστήματα του δικαστικού ελέγχου της Συνταγματικότητας των νόμων, Το Σ, 8, σ.543-545

δεν έχει μόνο το τεκμήριο της εξειδίκευσης σε θέματα ερμηνείας και εφαρμογής του Συντάγματος, επιπλέον αποφαίνεται, όχι στα πλαίσια μιας συγκεκριμένης διαφοράς και κάτω από πίεση χρόνου, αλλά με σχετική άνεση και μετά από ανταλλαγή απόψεων, αφού συγκεντρωθούν τα απαραίτητα στοιχεία, ακουστούν τα επιχειρήματα της θεωρίας και μελετηθούν τα πρακτικά ψηφίσως του επίμαχου νόμου. Μ' αυτόν τον τρόπο, υπάρχουν όλες οι προϋποθέσεις για τη λήψη της σωστής απόφασης.

Συν τοις άλλοις, με τη λειτουργία του ΑΕΔ εκμηδενίζεται ο κίνδυνος αντιφατικών γύρω από την ισχύ κανόνων δικαίου. Οι αποφάσεις του ΑΕΔ επιλύουν οριστικά το ζήτημα της συνταγματικότητας και δεσμεύουν τα δικαστήρια. Ενώ ο κοινός δικαστής ασχολείται με τη συνταγματικότητα των νόμων (έλεγχος) παρεμπιπτόντως, η συμφωνία του επίμαχου νόμου με το Σύνταγμα αποτελεί το αντικείμενο της δίκης ενώπιον του ΑΕΔ. Η απόφασή του παράγει, λοιπόν, δεδουλευμένο ως προς τη συνταγματικότητα ή την αντισυνταγματικότητα του εξεταζόμενου κανόνα δικαίου, δίνοντας τέρμα στη συνταγματική αμφισβήτηση και αποκαθιστώντας την ασφάλεια του δικαίου.

Συνοψίζοντας, το ΑΕΔ δεν είναι μόνο ένα δικαστήριο όπως τα άλλα δικαστήρια, αλλά ένα ανώτατο κρατικό όργανο με αρμοδιότητα να διασφαλίζει τις λειτουργίες των οργάνων του Συντάγματος όπως το τελευταίο ορίζει. Είναι, δηλαδή το ΑΕΔ ισότιμο με την Κυβέρνηση και τη Βουλή.

## ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Έχοντας ήδη μελετήσει και αναλύσει τα θέματα τα σχετικά με την οργάνωση, τη λειτουργία και τη δικαιοδοσία του ΑΕΔ μπορούμε να συμπεράνουμε ότι το ΑΕΔ παρ' ότι ανώτερο όλων των δικαστηρίων, παραμένει δικαστήριο που απονέμει δικαιοσύνη διότι δεσμεύεται και εφαρμόζει τους κανόνες του Συντάγματος. Δεδομένου ότι δεν έχει την δικαιοπλαστική και ρυθμιστική ελευθερία που έχει το νομοθετικό όργανο δεν κάνει πολιτική. Επίσης αδύνατη είναι η ουσιαστική επέμβαση και συμμετοχή του στην πολιτική εξουσία εφ' όσον επεμβαίνει, όχι με δική του πρωτοβουλία αλλά μόνο ύστερα από σχετική υποβολή αίτησης ή παραπεμπτική απόφαση. Επίσης το γεγονός πως τα μέλη που το συγκροτούν δεν είναι μόνιμα (ορίζονται με κλήρωση κάθε δύο χρόνια) και δεν απαιτείται να έχουν ειδικευση στο Συνταγματικό δίκαιο (ασχολούνται πολλά χρόνια με το διοικητικό, το ποινικό και το πολιτικό δίκαιο) αποδεικνύει ότι δεν υπήρξε σοβαρή πρόθεση συγκρότησης ενός αληθινού συνταγματικού δικαστηρίου μια και μια ορθή συγκρότηση θα έπρεπε να διαχωρίζει με σαφήνεια τη συνταγματική από την διοικητική, ποινική και πολιτική δικαιοσύνη και να θεμελιώνει την οργάνωση του Α.Ε.Δ. ακριβώς πάνω στο διαχωρισμό αυτό.

Ωστόσο δεν μπορούμε να αμφισβητήσουμε όπως προκύπτει από τον τρόπο που διαχειρίζεται τις υποθέσεις που ανήκουν στη δικαιοδοσία του, πως βασικός του στόχος είναι η περιφρούρηση των αποφάσεων του δημοκρατικά νομιμοποιημένου νομοθέτη από την πρόχειρη κρίση κάθε δικαστή. Καταλήγουμε πως το κατ' άρθρον 100 του Συντάγματος Ανώτατο Ειδικό Δικαστήριο διασφαλίζει τόσο το κύρος της νομοθετικής εξουσίας όσο και την υπεροχή των συνταγματικών διατάξεων έναντι των υπόλοιπων κανόνων δικαίου.

## ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παραπάνω εργασία με τίτλο " Ανώτατο Ειδικό Δικαστήριο" μας πληροφορεί αρχικά για τους λόγους δημιουργίας του Δικαστηρίου αυτού, δηλαδή την ανάγκη για μεγαλύτερη ασφάλεια δικαίου σε μια κρίσιμη εποχή, αυτή της Δικτατορίας. Στη συνέχεια, μας παραθέτει τον τρόπο οργάνωσης και λειτουργίας του ΑΕΔ μελετώντας τον οποίο συμπεραίνουμε ότι αν και ιδιαίτερα συγκροτημένος , ωστόσο ενδεικτικός του ασαφούς διαχωρισμού των μελών του ΑΕΔ από εκείνα των υπολοίπων Δικαστηρίων. Μελετώντας τη δικαιοδοσία του ΑΕΔ παρατηρούμε πως το τελευταίο επιλαμβάνεται κρίσιμων συνταγματικών θεμάτων και καταλήγοντας, η εργασία μας εισάγει στα πιθανά κενά του θεσμού του ΑΕΔ, αλλά και συνοψίζει τα σημαντικά του θεσμού αυτού.

## Συνομογραφίες

ΑΚ Αστικός Κώδικας  
Αρθρ. Άρθρο  
Σ Σύνταγμα  
Τ. ΤΟΜΟΣ  
Τευχ. Τεύχος  
Το Σ Το Σύνταγμα (περιοδικό)  
Το Νο Β Το Νομικό Βήμα (περιοδικό)  
ΕΠ Επόμενα  
Βλ. Βλέπε  
σ. σελίδα  
εδαφ. Εδάφιο  
παρ. παράγραφος  
στοιχ. Στοιχείο  
ΑΕΔ Ανώτατο Ειδικό Δικαστήριο  
ΣΤΕ Συμβούλιο της Επικρατείας  
ΕΣ Ελεγκτικό Συμβούλιο  
υποσημ. Υποσημείωση

ΚΑΕΔ Κώδικας Ανώτατου Ειδικού Δικαστηρίου  
Νην Νόμος  
εκδ έκδοση  
Κ. Πολ. Δ Κώδικας Πολιτικής Δικονομίας  
Αποφ. Απόφαση  
π.χ. παραδείγματος χάρη

#### ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Αλιβιζάτος Ν. Το Συνταγματικό Δικαστήριο, "Το βήμα" 28/10/1989, σ. 12
2. Ανδρουλάκης, Περί της Συνείδησης του Δικαστού, Το Νο Β τεύχος 33, σελ 1515
3. Βαμβέτσος Αλ, Το κύρος των βουλευτικών Εκλογών, Το Νο Β, ΤΕΥΧΟΣ 14. ΣΕΛ 89
4. Βέγληρης Φ, Τα όρια του ελέγχου της συνταγματικότητας των νόμων (ΣΤΕ 105/81) Το Σ τευχ. 7 , σ. 444
5. Βενιζέλος Ε, Οι ιδιομορφίες του Ελληνικού συστήματος ελέγχου της συνταγματικότητας των νόμων: Παράγοντας εντατικοποίησης η περιορισμού τους Το Σ, τεύχος 14, σ. 454
6. Δαγτόγλου Π, 1. Ο δικαστικός έλεγχος της συνταγματικότητας των νόμων (Σκέψεις για την σημερινή κατάσταση του Συνταγματικού Δικαίου στη χώρα μας), Το Νο Β, Τ. Ι, 1936, Σ. 721
2. Διατάξεις Δικονομικού Δικαίου, Αθήνα -Κομοτηνή, Αντ Ν. Σάκουλας, 1984,
3. Διοικητικό δικονομικό δίκαιο, Αθήνα Αντ. Ν. Σάκουλας,1994.
7. Δημητρόπουλος Α. 1. Ζητήματα Συνταγματικού Δικαίου, Ζ' έκδοση, Αθήνα, Μάρτιος 1996.
2. Οργάνωση και λειτουργία του κράτους, παραδόσεις Συνταγματικού Δικαίου, Τ. Β' Ι' Έκδοση, Αθήνα 2004, σελ.308.
8. Θεοδόσης Γ. , Η δικαιοσύνη και το Σύνταγμα: Ορισμένα κρίσιμα προβλήματα, Αθήνα - Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάκουλας, 1993.
9. Καρακώστας Β. Τα δικαστήρια εγγυητές της Συνταγματικής Νομιμότητας, Το Σ, σ.499.
10. Κασιμάτης Γ., Σύνταγμα και κοινό δίκαιο, Δημοσιεύματα του ελληνικού Ινστιτούτου διεθνούς και αλλοδαπού δικαίου, το Νο Β, 1976,σ.129.
11. Κόρσος Δ., Το ΑΕΔ και οι δικαιοδοσίες αυτού, Εισηγήσεις διοικητικού δικονομικού Δικαίου, 1985, τεύχος Β, σ.17.
12. Κυπραίος Μ. 1. Ο έλεγχος της Συνταγματικότητας των Νόμων απ' τα Δικαστήρια, στον Τιμητικό τόμο του ΣΤΕ, Τ. Ι, 1979, σ.201.
2. Το ΑΕΔ, Το Σ, 1977, σ.251
13. Λελύδα, Ι, Σημειώσεις Συνταγματικού Δικαίου, Γενικό Μέρος, Αθήνα: Αφοί Σάκουλα.
14. Μηλιώνης Ν., Ευρωπαϊκό Ελεγκτικό Συνέδριο και εθνικά ανώτατα ελεγκτικά ιδρύματα, Αθήνα: Εθνικό Τυπογραφείο, Κομοτηνή, 2002.
15. Μπεσίλα - Μακρίδη Ε., Η έκπτωση των βουλευτών απ' το βουλευτικό αξίωμα, Αθήνα - Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάκουλας, 1993.
16. Μποτόπουλος: Τα κωλύματα εκλογιμότητας των βουλευτών υπό το φως της Νομολογίας του ΑΕΔ, Κέντρο Ευρωπαϊκού Συνταγματικού Δικαίου - Ίδρυμα Θεμιστοκλή και Δημητρίου Τσάτσου, Αθήνα - Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάκουλας. 1999.
17. Ράϊκος Ι. Συνταγματικό Δίκαιο, τ. Α' Τεύχ. Γ' Αθήνα - Κομοτηνή, Εκδόσεις Σάκουλα, 1991.
2. Εισαγωγή - Οργανωτικό μέρος, Τευχ. Α, Αθήνα - Κομοτηνή : Αντ. Ν. Σάκουλας 1983.
3. Παραδόσεις Συνταγματικού Δικαίου, Το Σ, 1975.
18. Σβώλου Α. Η έρευνα της Συνταγματικότητας των νόμων υπό των δικαστηρίων, Νομικές Μελέται, Τ. ΙΙ, 1958, σ.213.
19. Σκουρής Β. 1.Συστήματα του δικαστικού ελέγχου της Συνταγματικότητας των νόμων, Το Σ, τευχ.8, σ.507.
2. Δίκαιο της Παιδείας Θεσ/νίκη: Σάκουλας,1989.
20. Σπηλιότοπουλος Ε, Εγχειρίδιο Διοικητικού Δικαίου 11η έκδοση, Αθήνα: Σάκουλας, 2002.
21. Σταθόπουλος Μ. Ο έλεγχος της Συνταγματικότητας των Νόμων. Η δημοκρατία ανάμΑΘΗεσα στις συμπληγάδες αυταρχισμού ή λαϊκισμού και αριστοκρατισμού. Το Νο Β. 1937, Τα Ι, σελ.1.
22. Τσάτσου Δ, Συνταγματικό Δίκαιο, Τ. Α' έκδοση 3η, Θεσ/νίκη 1985, σ.187.
23. Χιώλος Κ. Το κατ' άρθρο 100 του Συντάγματος ΑΕΔ, Το ΝοΒ, Αρμενόπουλος 1992, σ.1271 -1275.
24. Χιωτέλης Αρ., Οι αντισυνταγματικές διατάξεις του Συντάγματος, Το Σ 1977, σ. 71.
25. Χουβαρδάς Γ., το ΑΕΔ, Το Νο Β 1976, σ.104.
26. Χρυσόπουλος Κ. Η αρχή του δικαστικού αυτοπεριορισμού κατά τον έλεγχο της συνταγματικότητας των νόμων, το Νο Β, 1989, σ. 1.

ΑΝΩΤΑΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ  
ΣΧΟΛΗ ΝΟΜΙΚΗ ΑΘΗΝΩΝ

ΕΡΓΑΣΙΑ ΣΤΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ  
Α' ΕΞΑΜΗΝΟΥ 2004 - 2005

ΘΕΜΑ:  
ΑΝΩΤΑΤΟ ΕΙΔΙΚΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ

ΕΠΩΝΥΜΟ : ΧΑΛΒΑΝΤΖΗ  
ΟΝΟΜΑ : ΧΡΙΣΤΙΝΑ  
ΑΡΙΘΜΟΣ ΜΗΤΡΩΟΥ :1340200400493  
ΤΗΛΕΦΩΝΟ : 6979962962

ΕΙΣΗΓΗΤΗΣ: κ. ΔΗΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟΣ ΑΝΔΡΕΑΣ

#### ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΣΕΛ

Εισαγωγή 1

\*Το θέμα και ο τρόπος ανάπτυξής του

\*Ιστορία του ΑΕΔ

1. Η ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΟΥ ΑΕΔ 4

1α. Η Συγκρότηση του ΑΕΔ 4

1β. Η Διαδικασία Εκλογής των Τακτικών και αναπληρωματικών μελών του ΑΕΔ. 5

1γ. Περιπτώσεις απουσίας των τακτικών και αναπληρωματικών μελών του ΑΕΔ. 7

1δ. Επικουρία των μελών του ΑΕΔ. 7

1ε. Ο γραμματέας και το Βοηθητικό προσωπικό του ΑΕΔ. 8

1στ. Το είδος των δραστηριοτήτων που καθορίζει ο εσωτερικός κανονισμός του ΑΕΔ. 11

2. Η ΔΙΚΑΙΟΔΟΣΙΑ ΤΟΥ ΑΕΔ ΚΑΙ Η ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΑΝΑΛΥΣΗΣ ΤΗΣ ΑΠΟ ΤΑ ΜΕΛΗ ΤΟΥ. 12

2.Α1. Ένσταση κατά του κύρους των βουλευτεκλογών 12

2.Α1α. Γενικά 12

2.Α1β. Η έκταση της εκλογικής Αρμοδιότητας του ΑΕΔ 13

2.Α1γ. Η άσκηση και οι προϋποθέσεις του παραδειπού της ένστασης κατά του κύρους της Βουλευτ. Εκλογής. 14

2.Β1 Η Διαδικασία 16

2.Β1α. Η προδικασία 16

2.Β1β. Η διαδικασία στο ακροατήριο 19

2.Β1γ. Η περάτωση της Εκλογικής Δίκης 22

2.Β1δ. Η απόφαση του ΑΕΔ. 24

2.Α2. Ο έλεγχος του κύρους και των αποτελεσμάτων δημοψηφίσματος 29

2.Α2α. Λόγοι της ένστασης κατά του κύρους και των αποτελεσμάτων δημοψηφίσματος. 29

2.Β2. Η Διαδικασία 29

2.Β2α. Η αίτηση 29

2.Β2β. Η αντιμετώπιση ενστάσεων από το ΑΕΔ. 30

2.Α3. Η κρίση για τα ασυμβίβαστα ήταν έκπτωση βουλευτή κατά τα αρ. 55§2 και 57. 31

2.Α3α. Η Συνταγματική καθιέρωση της αρμοδιότητας του ΑΕΔ για την κρίση της έκπτωσης των Βουλευτών. 31

2.Α3β. Η δικαιοδοσία του ΑΕΔ γενικά. 33

2.Α3γ. Η αναρμοδιότητα του ΑΕΔ γενικά για την ακύρωση των ασυμβίβαστων με το βουλευτικό αξίωμα πράξεων. 34

2.Β3. Η Διαδικασία 34

2.Β3α. Η αίτηση 34

2.Β3β. Οι διάδικοι 35

2.Α4. Η άρση των συγκρούσεων 36

2.Α4α. Τα είδη των συγκρούσεων 36

2.Β4. Η Διαδικασία 38

2.Β4α. Η άρση καταφατικής Σύγκρουσης μεταξύ Δικαστηρίου και Διοικητικών αρχών. 38

2.Β4β. Η άρση αποφατικής σύγκρουσης μεταξύ Δικαστηρίου και Διοικητικών αρχών. 39

2.Β4γ. Η άρση καταφατικής Σύγκρουσης μεταξύ Δικαστηρίων. 39  
2.Β4δ. Η άρση αποφατικής Σύγκρουσης μεταξύ Δικαστηρίων. 39

2.Α5. Η άρση της αμφισβήτησης για την ουσιαστική συνταγματικότητα των νόμων. 40  
2.Α5α. Εισαγωγικές Παρατηρήσεις  
2.Α5β. Οι προϋποθέσεις της Επέμβασης του ΑΕΔ για να προβεί σε έλεγχο της συνταγματικότητας των νόμων. 43  
2.Α5γ. Σύγκριση συστημάτων ελέγχου της συνταγματικότητας των νόμων στην Ευρώπη (Γερμανία, Ελβετία, Αυστρία, Ιταλία, Ελλάδα) 45

2.Β5. Η Διαδικασία 47  
2.Β5α. Οι δικαιούντες να προσφύγουν στο ΑΕΔ  
2.Β5β. Οι διάδικοι 48  
2.Β5γ. Διαδικαστικές Πράξεις 49  
2.Β5δ. Η περίπτωση αναδρομικής ισχύος της αποφάσεως του ΑΕΔ. 50

2.Α6. Η άρση της αμφισβήτησης για τον χαρακτηρισμό κανόνων διεθν. Δικαίου ως γεν. παραδεδ. 52  
2.Α6α. Οι υποθέσεις που αναλαμβάνει το ΑΕΔ 52  
2.Β6. Η Διαδικασία 53  
2.Β6α. Οι Διάδικοι 53  
2.Β6β. Διαδικαστικές Πράξεις 54

3ο . Το Ζήτημα του ελέγχου του κύρους των Ευρωβουλευτικών εκλογών από το ΑΕΔ. 54  
4ο. Το ζήτημα "Πρέπει το Α.Ε.Δ. συνταγματικός δικαστής του να βρίσκεται υπεράνω ελέγχου, να λειτουργεί ως (η μόνη) οίονει Πατριαρχική αυθεντία;" 58  
5ο. Πλημμέλειες στη ρύθμιση των αρμοδιοτήτων του ΑΕΔ 61  
6ο. Η Συνταγματική σημασία του ΑΕΔ. 63  
\*Συμπεράσματα 66  
\*Περίληψη 67  
\*Βιβλιογραφία